

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISŤE
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

HRADNÍ ZŘÍCENINY JIŽNÍCH ČECH

Autoři textů a fotografií: Jana Štorková, Eva Zuzáková, Jakub Drozda, Jiří Havlice, Pavel Hájek | Grafická úprava: Tomáš Halama

Helfenburk – jádro hradu s palácem a bergfritem od východu

Siluity středověkých hradů a jejich zřícenin jsou neodmyslitelnou součástí jihočeské krajiny a ve své mnohdy dramatičnosti jen podtrhují její malebnost. Hradní architektura jižních Čech z větší části kopíruje obecný vývoj tohoto typu stavebnictví, jak jej známe i z ostatních oblastí někdejšího Českého království.

Z hlediska typů zde nalezneme hrady s obvodovou zástavbou (Příběnice, Myšenec, Zvíkov), kastely (Písek, Kotnov, Orlík), bergfritové (Šelmberk) a donjonové dispozice (Kozí Hrádek, Choustník), ojediněle i hrady vycházející z tzv. bezvěžové dispozice (Pořešín) a ve své době velmi moderní dvoupalcové dispozice (Helfenburk, Dívčí Kámen). Odlišný vývoj majetkové držby na jihu Čech v době vrcholného a pozdního středověku i úzké vazby na oblast rakouského Podunají však přinesly i některá specifika. Vedle královských stavebníků to byli zejména Vítkovci, kteří k ochraně a správě rozsáhlých panství, sahajících hluboko do rakouských zemí, vystavěli v průběhu staletí síť mohutných i drobnějších hradů. Vzhledem k celistvosti vítkovských dominií však jejich počet byl výrazně menší, než tomu bylo jinde. Dalšími stavebníky byly převážně příslušníci nejvyšší šlechty – Bavorové ze Strakonice, Buzicí, páni z Janovic a někteří další. Teprve s rozpadem rožmberského dominia se vytvářel prostor i pro další stavebníky.

Zvláštní skupinou zaniklých středověkých fortifikací jsou tzv. horské hrádky budované zejména na přelomu 13. a 14. století na výrazných vrcholech pomezí hvozdu. Tyto nevelké objekty zpravidla zeměpanského založení plnily funkci

opěrných a strážných bodů na dálkových cestách nebo chránily nově zakládané osady v jejich okolí. Účelově budované hrádky s převažující vojenskou funkcí většinou postrádaly honosnější budovy určené pro trvalé obývání. Jejich zástavbu charakterizoval vysoký podíl dřevěných konstrukcí, důraz při stavbě byl kladen zejména na důkladné opevnění, které z těchto objektů ve spojení s jejich strategickým umístěním činilo dobře hájitelné pevnůstky.

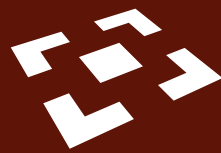
V jižních Čechách do kategorie horských hrádků řadíme několik zaniklých objektů situovaných převážně na výrazných vrcholech v horském a podhorském pásmu Šumavy. Jedná se o hrádek neznámého jména na Stožecké skále (k. ú. České Žleby, okr. Prachatice), hrad Hausberk u Perneku (k. ú. Maňávka, okr. Český Krumlov) a Thurmberg u Malšína (k. ú. Ostrov na Šumavě, okr. Český Krumlov), dřevěný hrádek byl patrně také předchůdcem hradu Vítkův Kámen u Svatého Tomáše (k. ú. Pasečná, okr. Český Krumlov).

Hrady plnily několik funkcí. Vedle rezidenční i ekonomicko-správní a reprezentační – výstavba hradu byla nepřehlédnutelným měřítkem společenského postavení stavebníka. Jednou z nejdůležitějších funkcí pak byla funkce vojenská, čemuž odpovídal i výběr staveniště a tomu se přizpůsobující podoba dispozice stavby. Tak, jak se proměňovalo středověké prostředí, se vyvíjely i hrady samotné. Přizpůsobovaly se novým možnostem vojenské techniky, rostoucím požadavkům na pohodlí i trendům ve společenské reprezentaci. Od počátku 16. století se vojenská funkce hradů uplatňovala

stále méně a stavebníci začínali preferovat jiné sídelní formy. Některé hrady po určitou dobu plnily funkci nouzově udržovaných správních objektů, ty šťastnější byly přestavěny do podoby nového rezidenčního typu architektury – zámku (Český Krumlov, Hluboká, Jindřichův Hradec, Stráž nad Nežárkou, Blatná, Vimperk, Rožmberk, Bechyně, Orlík a další). Většina hradů však byla ponechána svému osudu a postupně se proměnily ve zříceniny. Často se staly levným zdrojem stavebního materiálu, byly postupně rozebírány a dodnes z nich zůstaly zachovány jen více či méně zřetelné terénní stopy.

Teprve období romantismu před polovinou 19. století vyvolalo novou vlnu zájmu o středověké hrady. Některé stavby, zámky i zříceniny, tehdy byly romanticky přestavovány (Hluboká) a upravovány (Rožmberk, Šelmberk), vznikala řada vyobrazení (vedut) a byla vydávána první vědecká díla s tematikou středověkých hradů. Prohlubování poznání o jednotlivých stavbách pokračuje dodnes. Přispívá tak k popularizaci středověké architektury, zejména je ale základem pro záchranu a údržbu desítek hradních zřícenin. Péče o ně leží nejen na státu a obcích, ale také na soukromých vlastnících, zájmových sdruženích a nadšených jednotlivcích. Díky všem.

Výstava *Hradní zříceniny jižních Čech* představuje jak stavby všeobecně známé, tak i některé méně významné či téměř zaniklé. Není vyčerpávajícím katalogem ani úplným přehledem současného stavu poznání. Je spíše pozvánkou pro romantické toulky krajinou a pobídkou k dalšímu prohlubování zájmu o středověkou architekturu.

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

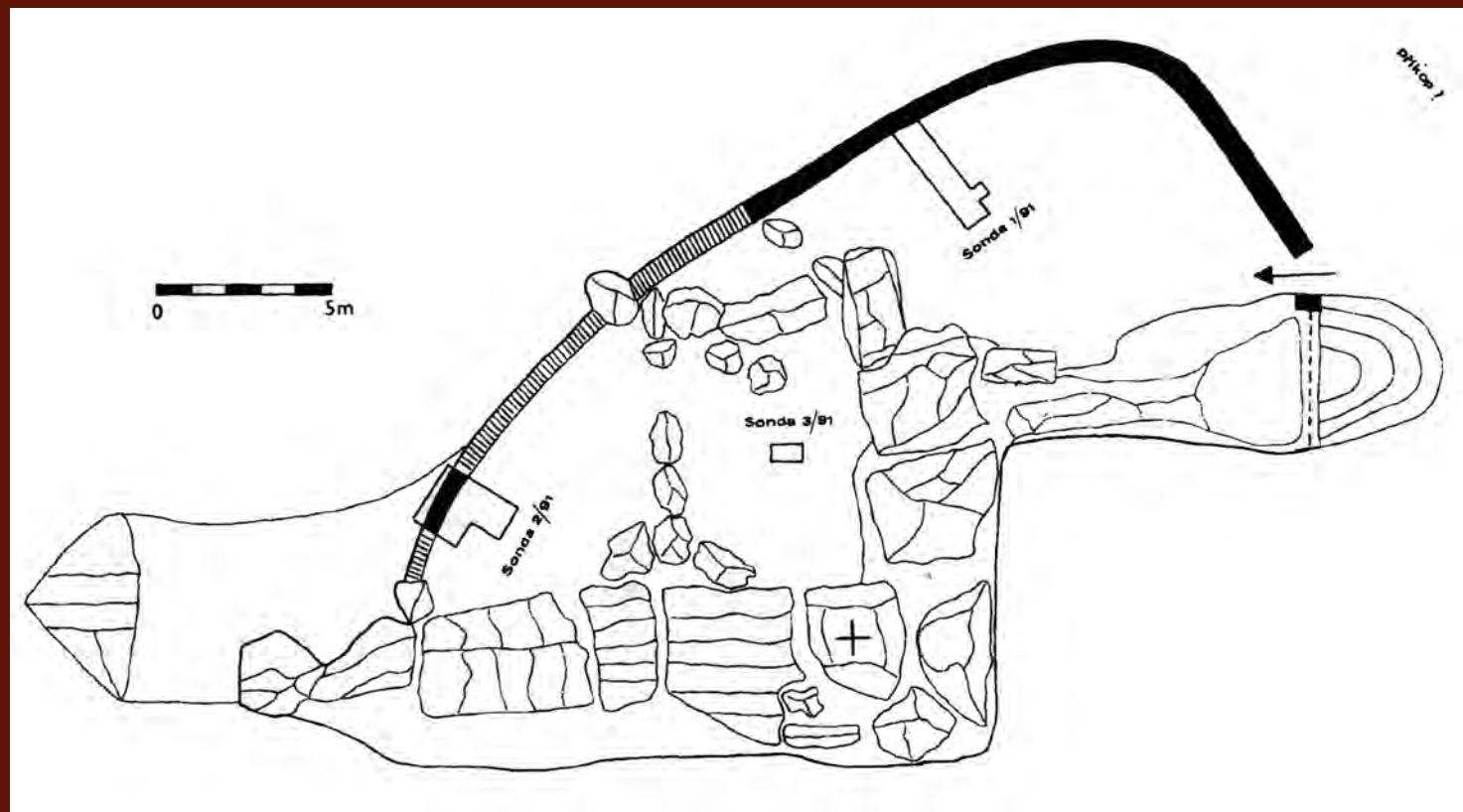
ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVÍŠTĚ
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

HORSKÉ HRÁDKY

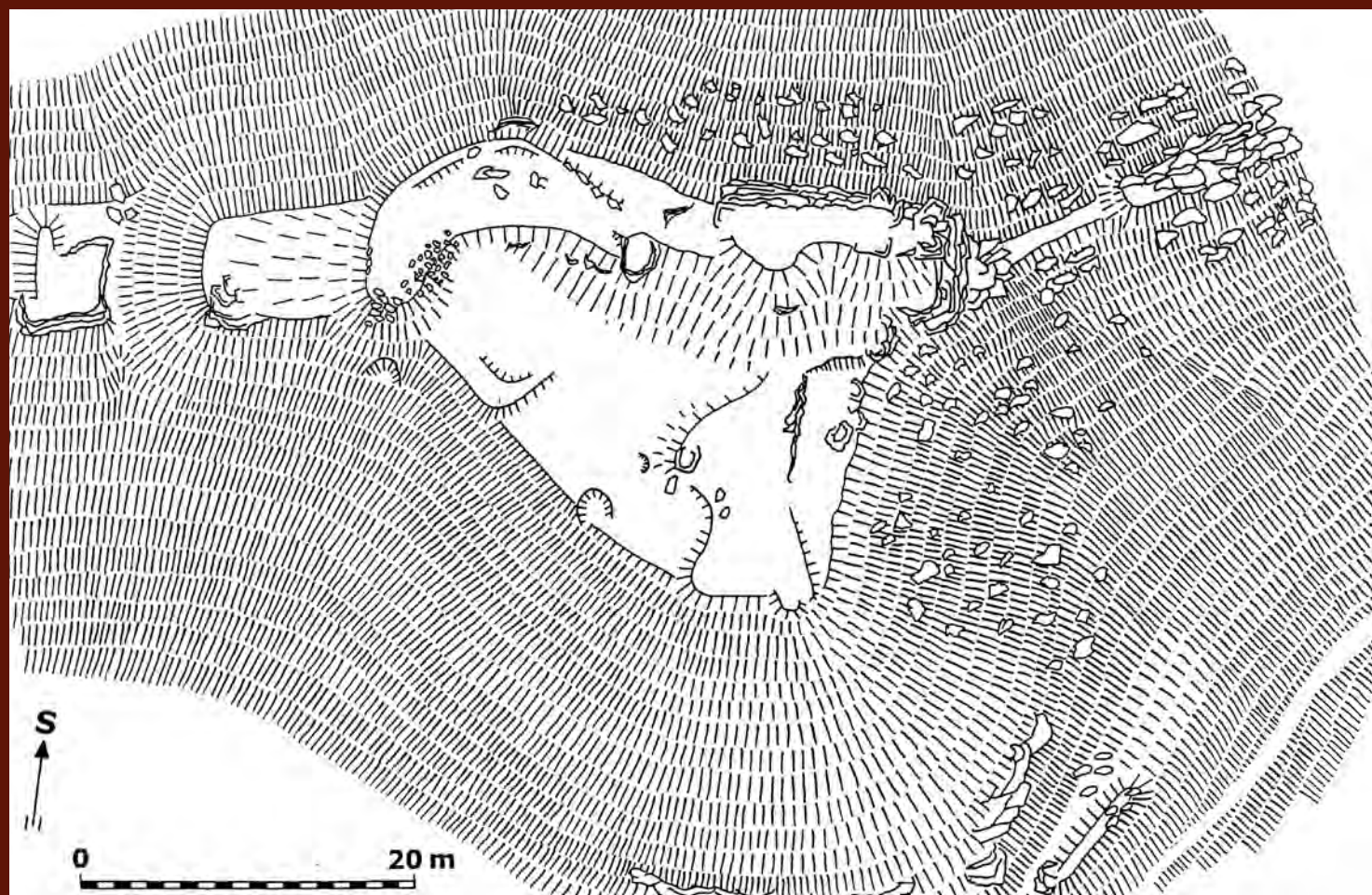
HRÁDEK NA STOŽECKÉ SKÁLE byl založen v první polovině 14. století jako strážný bod kontrolující provoz na prachatické větvi Zlaté stezky. Hlavním objektem nevelkého hradního areálu byla z velké části dřevěná obytná věž, kterou chránila obloukovitá hradba přimykající se ke skalnímu útvaru na vrcholu Stožecké skály.

Na výrazném vrcholu Hrad (940 m n. m.) tyčícím se nad širokým vltavským údolím se nacházejí nepatrné pozůstatky hradu označovaného v novověku jako **HAUSBERG** či Waltershausen. Hrádek byl vybudován již ve 13. století buď králem, nebo po roce 1263 nově založeným klášterem Zlatá Koruna. Rovněž zde byla ústředním objektem věž neznámé konstrukce, jejíž zbytky byly patrné ještě v 19. století, ochranu hradu z přístupové západní strany zajišťoval příkop vylámaný do skály.

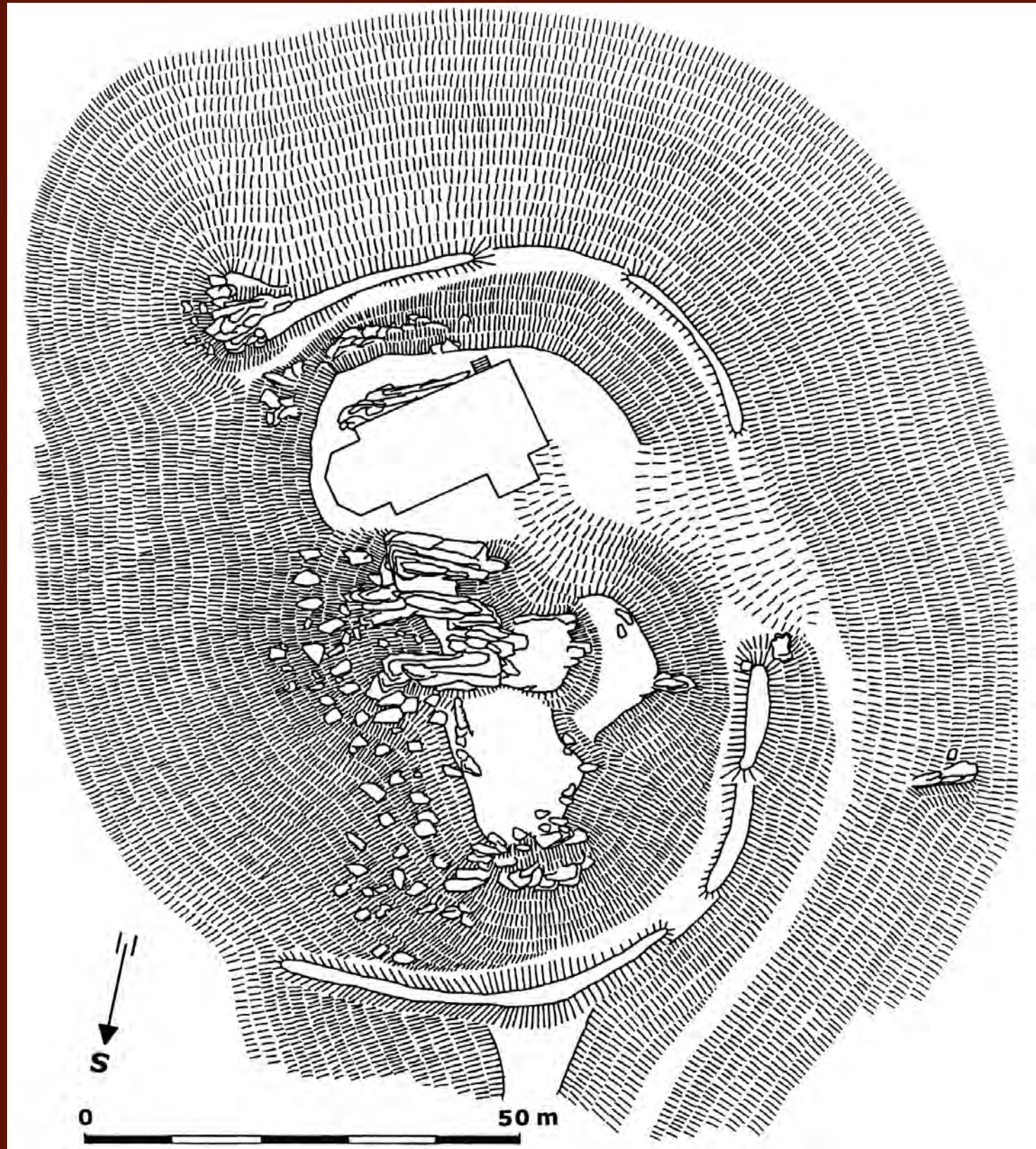
Podobně jako u předchozích lokalit byl i hrad **THURMBERG U MALŠÍNA** založen na výrazném návrší (830 m n. m.) s dalekým výhledem do okolí. Doba založení a funkce hrádku, který není zmiňován v žádných písemných pramenech, zůstává neznámá. S největší pravděpodobností se jednalo provizorní opevnění vystavěné v počátcích kolonizace tohoto území některým z větších pozemkových vlastníků (Vítkovci, ostrovský klášter). V současné době jsou na lokalitě patrné pouze pozůstatky opevnění v podobě valu s příkopem, předpokládána centrální obytná stavba již beze stop zanikla.

Hrádek na Stožecké skále – celkový plán lokality s vyznačením archeologicky prozkoumaných ploch, podle F. Kubů a P. Zaviěla 2007

Hausberg u Perneku – celkové zaměření lokality, v pravém horním rohu skála se zaniklou věží, zcela vlevo příkop vylámaný do skály, podle D. Kováře 2010

Thurmburg u Malšína – celkové zaměření lokality, podle D. Kováře 2010

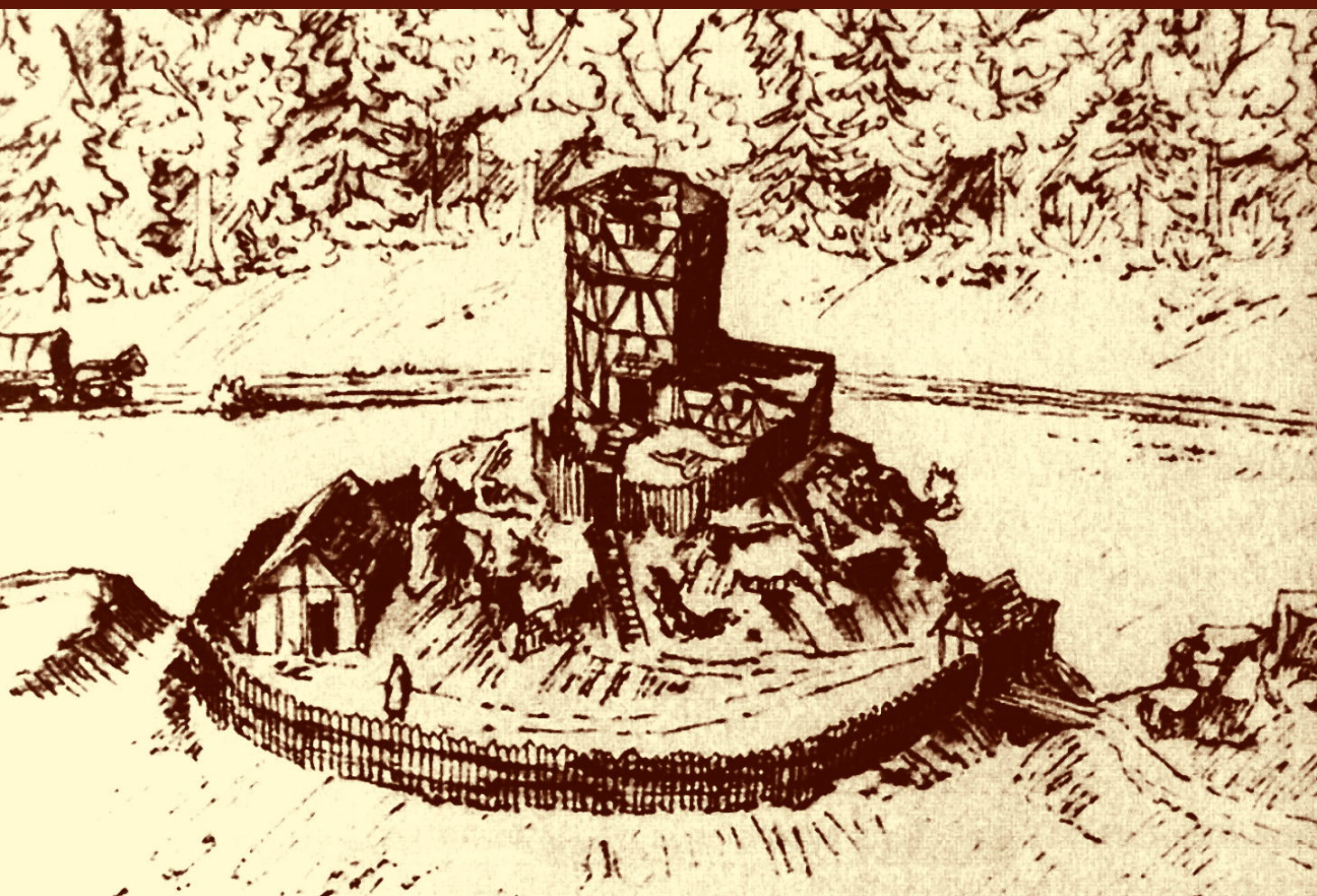
Hausberg u Perneku – celkový pohled na zaniklý hrad od západu, r. 2007

Hrádek na Stožecké skále – rekonstrukce hradu vystavená v expozici Prachatického muzea

Thurmburg u Malšína – poutní kaple Panny Marie Pomocné vystavěná roku 1856 na místě zaniklého hradu, r. 2008

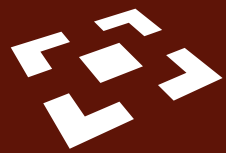

Ideální rekonstrukce horského hrádku na příkladu lokality Altes Haus v Horní Falci, podle F. Leja 2002

Hausberg u Perneku – do skály vylámaný příkop chránící přístup do hradu ze západní strany, r. 2007

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVÍŠTĚ
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

DÍVČÍ KÁMEN

Zříceniny Dívčího Kamene (též Maidštejn či Menštejn) leží nedaleko Třísova na skalnatém návrší obtékaném Křemežským potokem. Osídlení této lokality sahá daleko do minulosti, některé nálezy lze datovat až do pozdní doby kamenné (4000–2000 let př. n. l.). Dochované zbytky hradu jsou o mnoho mladší. Samotné pojmenování místa je zřejmě staršího původu, je totiž uváděno již v povolovací listině z roku 1349 – tehdy byla Karlem IV. povolena stavba hradu čtyřem synům Petra I. z Rožmberka. Tato listina se jako jedna z mála svého druhu dochovala. Roku 1360 byl již hrad zřejmě dostavěn a jednalo se v té době o jedno z modernějších šlechtických sídel. Přesto se však nestal Dívčí Kámen důležitějším místem v mocenském slova smyslu. Roku 1394 zde byl krátce vězněn král Václav IV., na začátku husitských válek změnil krátce majitele, načež se vrátil do rukou Rožmberků. Hrad se stal oblíbeným sídlem Oldřicha II. z Rožmberka, který zde strávil čtyři roky ke konci svého života. Roku 1506 se rozhodl Petr V. z Rožmberka hrad opustit, vybavení převezl na mnohem pohodlnější sídlo v Českém Krumlově a roku 1541 se poprvé hovoří o Dívčím Kameni jako o pustém hradu.

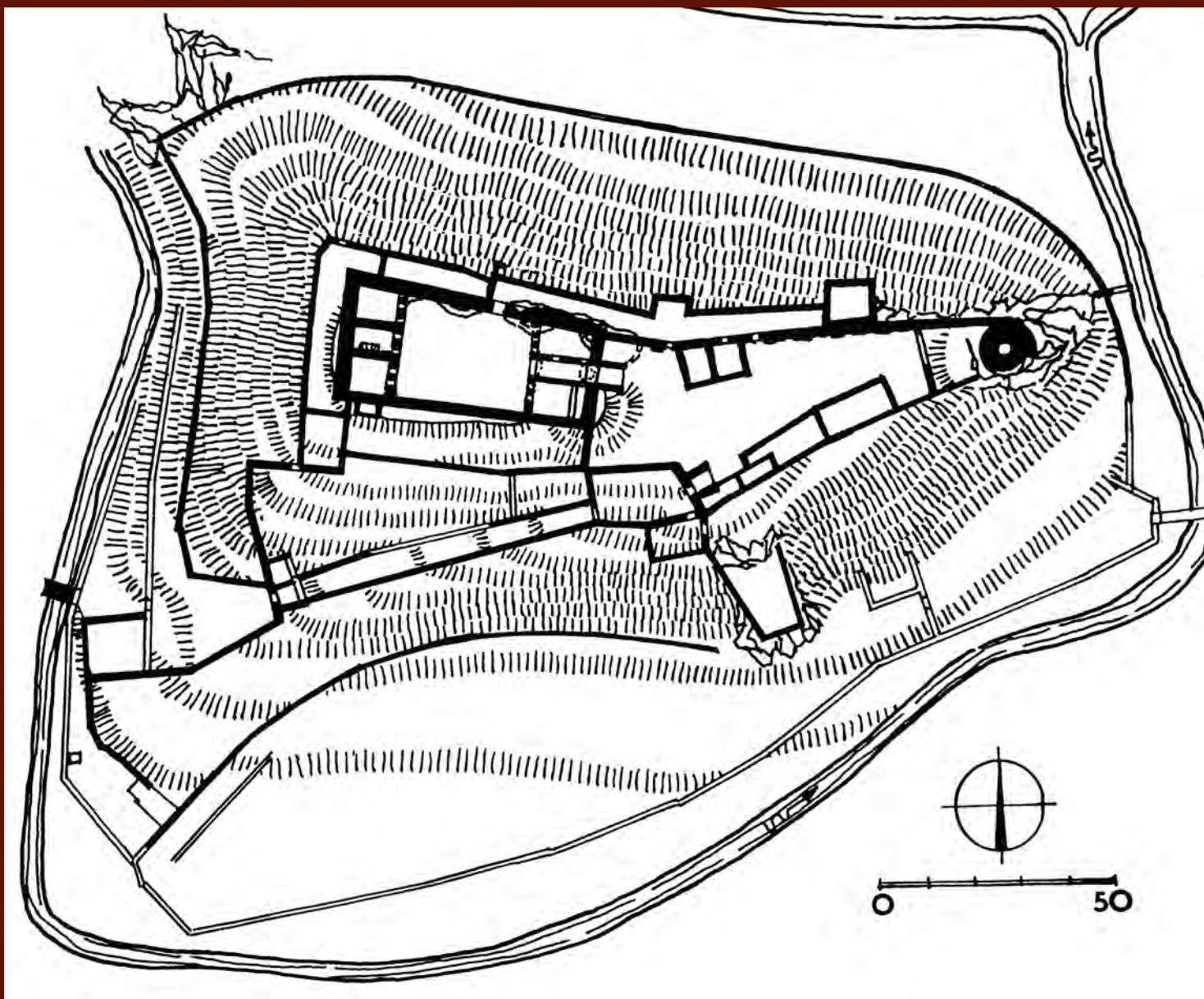
Nejvyšší část skály zaujalo rozměrné dvoupalácové jádro dochované místy v plné výši tří pater, což bylo řešení typické pro 14. století. Každá úroveň obsahovala tři plochostropé místnosti. Až do druhého patra byla velká okna z obranných důvodů obrácena pouze do nádvoří. V mladším třetím patře zadního paláce se dochoval zbytek arkýře hradní kaple. Jádro obíhal parkán. Před jeho čelem se rozkládalo dlouhé předhradí, které bylo ukončeno mohutnou okrouhlou věží a obsahovalo množství hospodářských staveb.

Dívčí Kámen je kombinací hradu s dvoupalácovým jádrem, rozsáhlým předhradím a mohutným vnějším opevněním. V rámci jeho řešení byly v pestré směsi aplikovány různé prvky užívané v různých formách dosavadní hradní architektury.

V soukromém vlastnictví, zpoplatněný vstup.

Dívčí Kámen – vnitřek paláce, litografie, K. Liebscher, poslední čtvrtina 19. století

Dívčí Kámen – půdorysný plán hradu podle D. Menclové

Dívčí Kámen – pohled na areál zříceniny z prostoru věže, v popředí purkrabský dvůr se třetí branou vlevo, vzadu dominantní palác, r. 2008

Dívčí Kámen – pohlednice, rekonstrukce hradu z doby okolo roku 1400, R. Vojkovský – nakladatelství Putujme

Dívčí Kámen – celkový pohled na hradní palác od severu, r. 2014

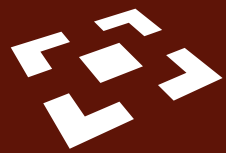

Dívčí Kámen – celkový pohled na hradní zříceninu od jihu, r. 2014

Dívčí Kámen – pohled na hrad, kvaš, Ferdinand Runk, okolo roku 1800, SHZ Český Krumlov

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISTĚ
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

LANDŠTEJN

Impozantní hrad ležící na výrazném návrší nad obcí Pomezí z počátku 13. století byl zřejmě vystavěn jako odpověď českého krále na rakouskou expanzi. V polovině 13. století hrad získali Vítkovci, kteří tento hrad nejspíše spravovali již dříve. Vítkovci zde setrvali až do druhé poloviny 14. století. Roku 1381 získává Landštejn Konrád z Krajku a rod Krajířů z Krajku byl s hradem spojen až do roku 1579. Poté se zde střídali četní majitelé, až roku 1685 koupil Landštejn císařský generál Ferdinand Arnošt z Herbersteinu. V tu dobu už hrad ztratil svůj bývalý význam, udržován byl jen velmi úsporně a využíván zcela utilitárně. Z hradu se stala zřícenina po požáru vyvolaném úderem blesku v roce 1771.

V počátcích existence se jednalo pouze o pětiboký areál vymezený mohutnou obvodovou hradbou se dvěma hranolovými věžemi, JV hradbu prolamovala vstupní brána a mezi oběma věžemi byl vložen palác. V této podobě hrad zůstal poměrně dlouhou dobu. Postupem času se vnitřní zástavba zahušťovala, a když měla být v průběhu 14. století postavena nová obytná věž, nebylo pro ni ve vnitřní ploše hradu místo a musela se přistavit zvenčí k JV hradbě. Tehdy zřejmě byla původní brána zazděna a nová prolomena v JZ hradbě.

Dnešní podoba hradu vychází ze stavebních úprav rodu Krajířů z Krajku z 15. a 16. století. V jádře byl znovu vystavěn palác mezi věžemi a postupně vznikla palácová křídla při nádvoří. Došlo také k posilování fortifikací – byly vystavěny polygonální bašty a před JZ stranou jádra vzniklo předhradí s branami a baštami. Asi kolem roku 1520 se začal stavět nový okruh slabých hradeb s novou vstupní branou, zpevněný dvěma baštami. Jediným progresivním prvkem byla polygonální zemní bašta přiložená k hradbě zvenčí. V době renesance hrad získal sgrafitové fasády a modernizace se týkala hlavně obytných prostor.

Landštejn patří k nemnoha hradům postaveným v románském slohu a jeho podoba je v Čechách ojedinělá. Rozsáhlá pozdně gotická a goticko-renesanční přestavba z něj učinila jednu z předních šlechtických rezidencí v zemi, pomineme-li však fortifikační hledisko.

Správcem je Národní památkový ústav, zpoplatněný vstup.

Landštejn – pohled na hrad od severu, rytina, A. Liebscher, poslední čtvrtina 19. století

Landštejn – letecký pohled na areál hradu – vzadu patrná hranolová obytná věž, r. 2009

Landštejn – pohlednice, rekonstrukce hradu z doby okolo roku 1400, R. Vojkovský – nakladatelství Putujme

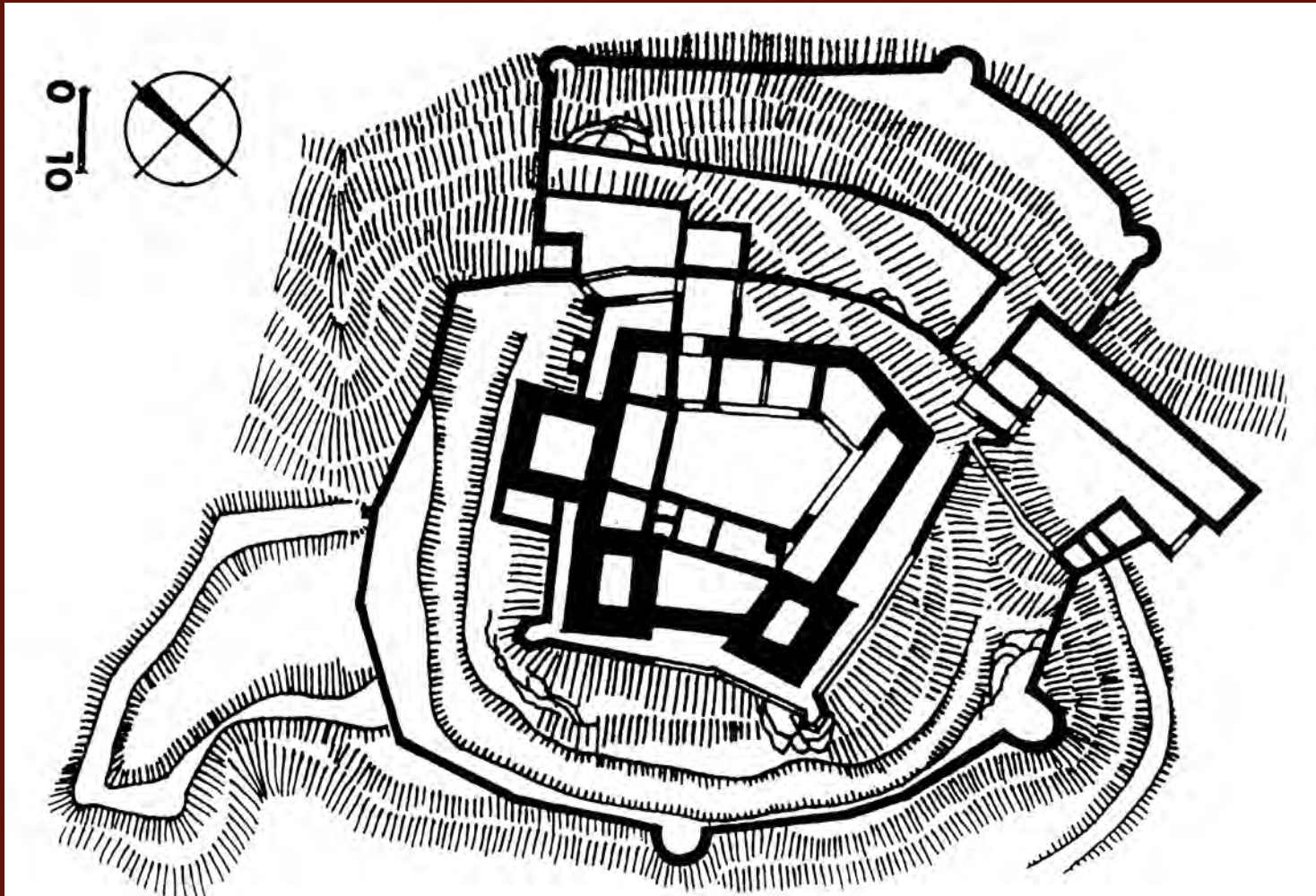
Landštejn – celkový pohled od jihu, r. 2012

Landštejn – pohled z podesty schodiště k věžím na prostor nádvoří, r. 2013Krumlov)

Landštejn – přístupová cesta ke třetí bráně, r. 2012

Landštejn – půdorysný plán hradu – vlevo čtvercová obytná věž, dole dvojice věží první stavební fáze, výrazná zemní bašta na jižním okraji, podle D. Menclové

Landštejn – pohled na hrad, kolorovaná pohlednice, přelom 19. a 20. století

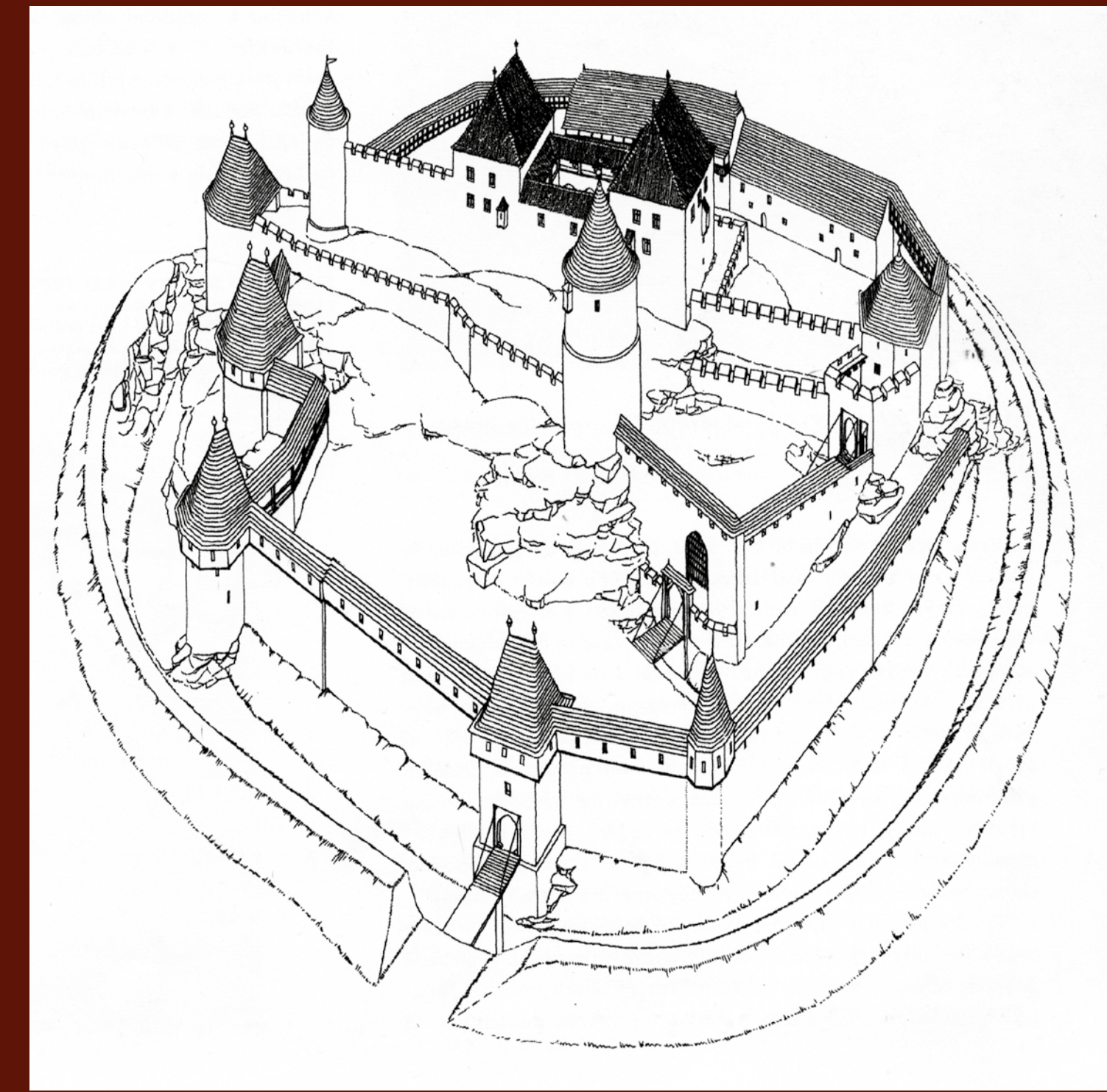
HELFBENBURK

Rozsáhlé zříceniny hradu ve výrazné poloze 6 km severozápadně od Bavorova.

Stavbu hradu povolil bratrům Petrovi, Joštovi, Oldřichovi a Janovi z Rožmberka v roce 1355 Karel IV. pro správu nově nabytého bavorovského zboží. Jádru hradu bylo postaveno někdy mezi lety 1360–1370. Tvořila jej dvoupalácová dispozice obklopená parkánem. Z jihu se připojovalo půlkruhové nádvoří uzavřené hradbou, ke které přiléhaly hospodářské budovy, severovýchodní nároží jádra zesilovala štíhlá válcová věž, v severozápadním pak byla prolomena věžová brána. Dispozici jádra doplňoval mohutný válcový bergfrit a jednoduchá vstupní brána s malým předbraním. Do osudů hradu se významně promítly politické zápasy, které zachvátily koncem 14. a v 15. století české země. V období prohlubující se roztržky mezi pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna a králem Václavem IV. poskytl hrad v letech 1384–1397 arcibiskupovi bezpečný útulek před odchodem do Říma. V roce 1468 přistoupil Jan z Rožmberka k Jednotě Zelenohorské, která odbojně vystoupila proti králi Jiřímu z Poděbrad. Helfenburk se poté stal terčem útoků ozbrojenců najatých okolními městy, která zůstala věrná králi. V roce 1475 prodali Rožmberkové hrad strakonickému velkopřevoru Janovi ze Švamberka, který jej o tři roky později prodal Václavu Vlčkovi z Čenova. Tento proslulý válečník vytvořil z Helfenburka vojenskou základnu, z níž podnikal výpady a tažení proti přívržencům uherského krále Matyáše Korvína. Pro zvýšení obranyschopnosti hradu přistoupil v letech 1477–83 k jeho výrazné přestavbě, při níž vzniklo mohutné opevnění na severní straně dispozice se třemi půlkruhovými baštami a novou vstupní věžovou branou. V roce 1503 se hrad vrátil do majetku pánů z Rožmberka, v jejichž držení zůstal až do roku 1593, kdy jej Petr z Rožmberka prodal městu Prachaticům. V té době se hrad již připomíná jako pustý.

Jádru první fáze hradu je jednou z vynikajících ukázek hradní architektury doby Karla IV. Pozdně gotické opevnění obsahuje velmi pokročilé prvky a je jednou z mála dobře datovatelných fortifikací doby jagellonské.

Majitelem je město Bavorov, zpoplatněný vstup.

Helfenburk – hmotová rekonstrukce hradu ke konci 15. století podle D. Menclové

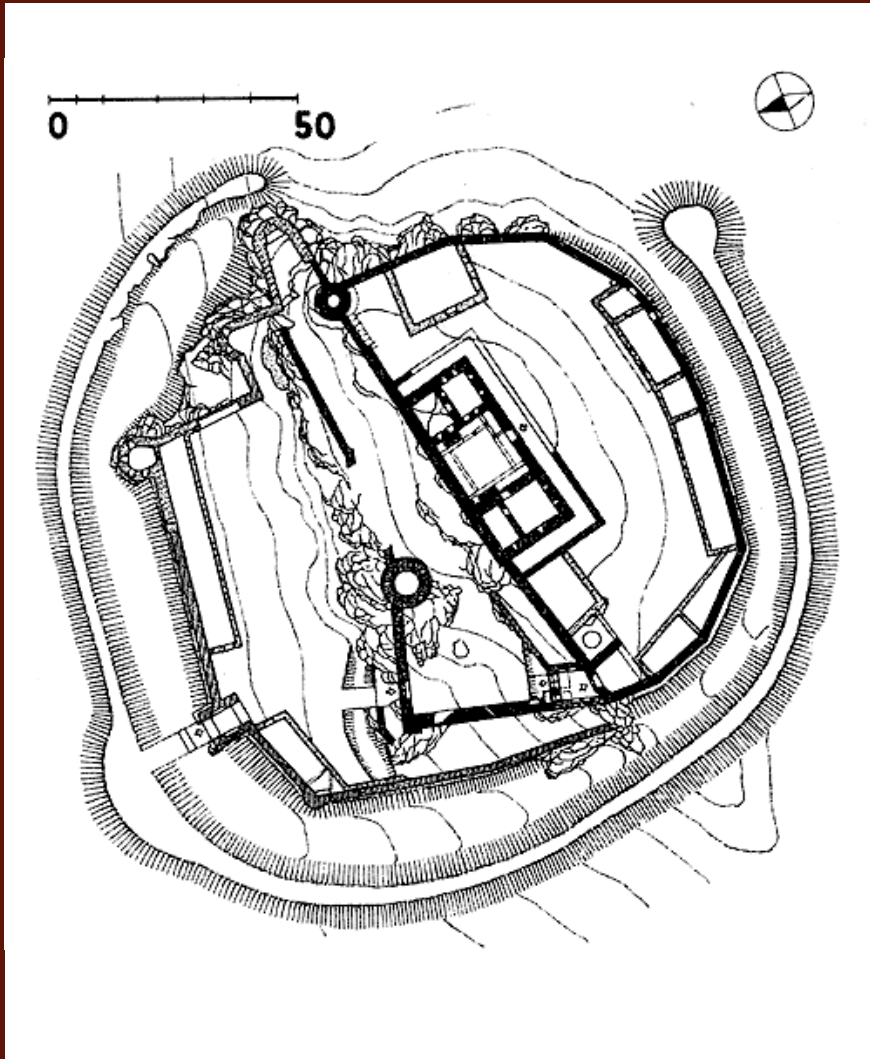
Helfenburk – hradní palác od jihovýchodu, litografie, Karel Liebscher, před 1890

Helfenburk – hradní palác od jihozápadu, r.2010

Helfenburk – válcová věž v severovýchodním nároží jádra, r.2010

Helfenburk – plán hradu podle D. Menclové, černé zdivo ze 14. stol., šrafované zdivo z 2. poloviny 15. stol. a mladší

Helfenburk – bergfrit, r.2010

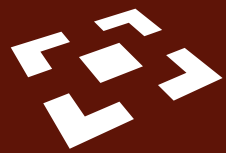

Helfenburk – vstup do hradního jádra s předbraním, r.2010

Helfenburk – obytné jádro hradu, lept, Pavlína ze Schwarzenbergu, 1804, SHZ Český Krumlov

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVNÍSTĚ
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

VELEŠÍN

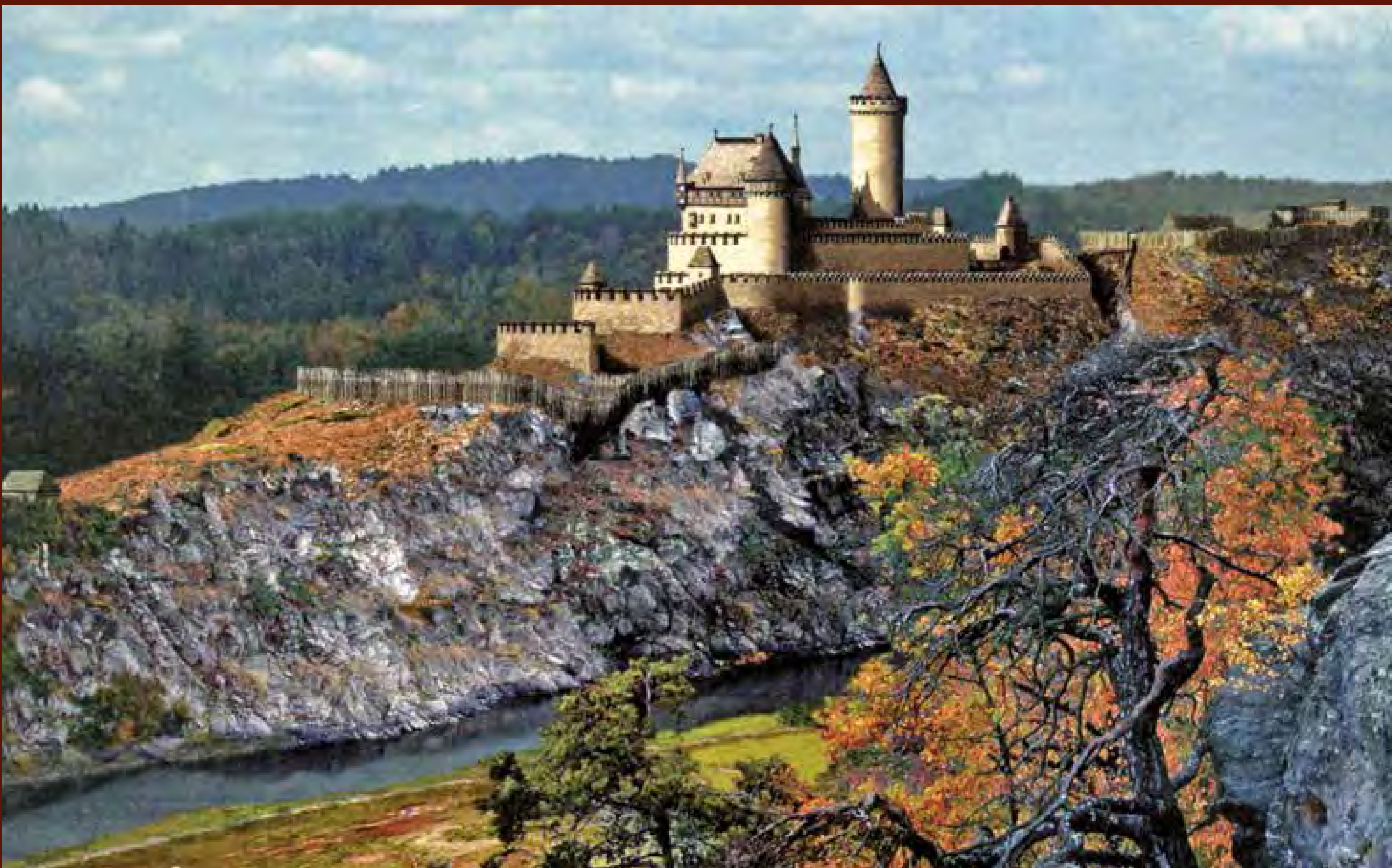
Velešín, ležící na skalnatém hřebetu při Malši naproti stejnojmennému městu, je z nejstarších kamenných královských hradů u nás. Hrad byl založen někdy v první polovině 13. století a z královských rukou ho získal Čech z Budějovic, snad v souvislosti se založením města České Budějovice (Čech z Budějovic měl získat državy u Velešína výměnou za pozemky pro nové město). Nejstarší historická zmínka o hradě je z roku 1266. Hrad přešel z rukou Čech neznámo kdy do držby Beneše Pyšného, předka pánů z Michalovic. Za Přemysla Otakara II. se cestou revindikace (žaloba na vydání věci) opět vrátil do královských rukou, ale již roku 1283 ho Václav II. opět navrátil pánům z Michalovic, kteří ho drželi až do roku 1387, kdy jej koupil Oldřich z Rožmberka. V době prodeje Rožmberkům je hrad královským manstvím, ze kterého je propuštěn až v roce 1391 Václavem II. Rod Rožmberků držel hrad přes sto let a měl významné postavení zejména za husitských válek, ale po roce 1487 byl hrad pro náročnost údržby opuštěn Vokem z Rožmberka a roku 1541 je již uváděn jako pustý. V 70. letech došlo k narušení lokality v souvislosti se stavbou Římovské přehrady.

Původně se jednalo o královský hradní typ s obvodovou zástavbou, hrad byl ale nepochybně rozšiřován. Protáhlá dispozice odpovídá průběhu skalního hřebene a skládá se ze čtyř částí. Na východní přístupové straně je předhradí oddělené od okolního terénu příkopem. Hlavní obrannou linii představoval druhý příkop, za nímž se nachází obdélný příhrádek. Z jeho zástavby se dochovaly zbytky čelní hradby a část brány na JZ okraji. Vyvýšenou střední část ostrožiny zaujímal protáhlý hradní jádro, na jehož nejvyšším bodě stála mohutná okrouhlá věž (bergfrit), z níž se dochovalo pouze torzo. Ve střední části jádra se nacházel hradní palác tvořený dvěma křídly a nádvořím. Součástí severního křídla byla i jednolodní hradní kaple s půlkruhovou apsidou. Dále na západ navazuje na hradní jádro malé předhradí, na jehož ploše již nejsou patrné žádné stopy zástavby. Ze západního opevnění se dochovala dvojice příkopů a val mezi nimi.

Provozovatelem je občanské sdružení, objekt volně přístupný.

Velešín – pohled z předhradí k jádru hradu, vlevo nový dřevěný most z roku 2012, r. 2014

Velešín – pohlednice, rekonstrukce hradu z doby okolo roku 1450, R. Vojkovský – nakladatelství Putujme

Velešín – čelo jádra hradu s bergfitem, pohled od jihu, pohlednice z počátku 20. století

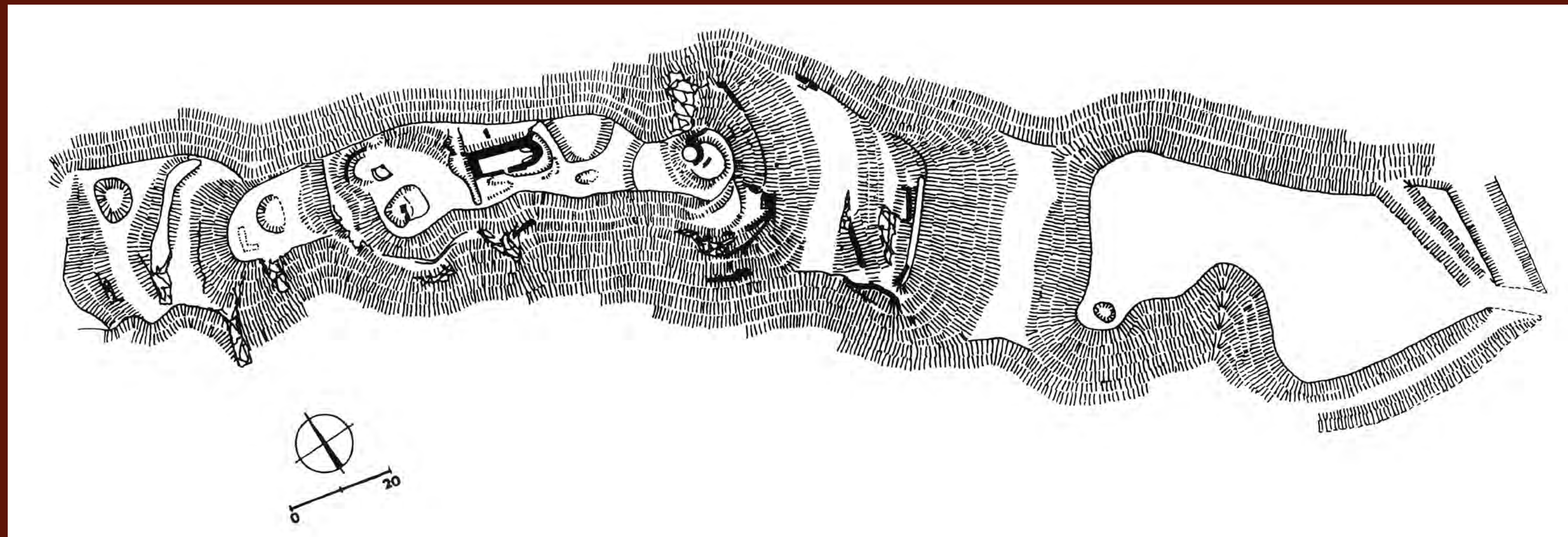
Velešín – torzo bergfritu, pohlednice z počátku 20. století

Velešín – torzo bergfritu, pohled od západu, r. 2014

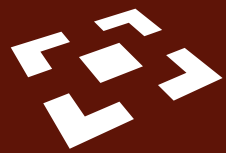

Velešín – celkový pohled, litografie, Karel Liebscher, před 1890

Velešín – půdorysný plán areálu hradu podle T. Durdíka

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVÍŠTĚ
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

POŘEŠÍN

Hrad Pořešín stojí na konci skalnatého ostrohu vypínajícím se nad řekou Malší ve výšce 533 m nad mořem jihovýchodně od stejnojmenné vsi. Hrad je poprvé v písemných pramenech zmiňován roku 1312, jako majetek mocného rodu pánů Bavorů ze Strakonice. Již roku 1317 jej Bavor III. ze Strakonice vyměnil za Vitějovice se svými vzdálenými příbuznými Verněřem, Rackem a Přibíkem z Vitějovic, kteří se poté začali psát z Pořešína. Po smrti posledního z pánů z Pořešína Markvarta († 1418-1423) získal hrad Oldřich z Rožmberka, který jej roku 1434 nechal vypálit a rozbořit opevnění, aby se nestal opěrným bodem jeho nepřátel z řad kališnické šlechty. Roku 1457 se uvádí jako pustý.

Hrad Pořešín je zajímavou raritou v jihočeské hradní architektuře 14. století. Narozdíl od jiných hradů, které se pyšnily mohutnou věží, obklopenou palácovými stavbami, je zde klíčovým obranným prvkem plášťová hradba, příznačná zejména pro moravské hrady. Dispozice hradu byla trojdílná, tvořená dvěma poměrně úzkými předhradími oddělenými širokými příkopy a hradním jádrem s obytným dvoupatrovým palácem. Jednotlivá předhradí byla opevněna jednoduchou hradební zdí, vždy s vlastní bránou věžovou a nebo kulisového charakteru. Vstup do vnitřní části hradu byl pouze ze severozápadu přes příkopy a předhradí. Hradní jádro obíhala lomená hradba, k níž byl na jižní straně přistavěn dvou až třípatrový obytný palác, který byl příčnou zdí rozdělen na dvě části.

Z hradního jádra dnes můžeme obdivovat části lomené hradby, dominantní dvoupřstorový palác, z něhož téměř v plné výši doposud stojí téměř celé tři stěny a střepy zdiva ostatních objektů. V areálech obou předhradí dnes není kromě zbytků bran, střepu budovy na prvním nádvoří, žádných stop po další zástavbě. Hradba se dochovala jen v krátkých úsecích. Archeologický výzkum z roku 2010 odhalil na třetím nádvoří torzo kruhové věže bergfritového typu.

Správce sdružení Hradů na Malší, vstup volný.

Pořešín – pohled na zříceninu přes řeku Malší od severu, pohlednice z počátku 20. století

Pořešín – hradní jádro, celkový pohled na hradní jádro, vlevo střep plášťové hradby, vpravo brána, za ní obvodové zdi paláce, r. 2014

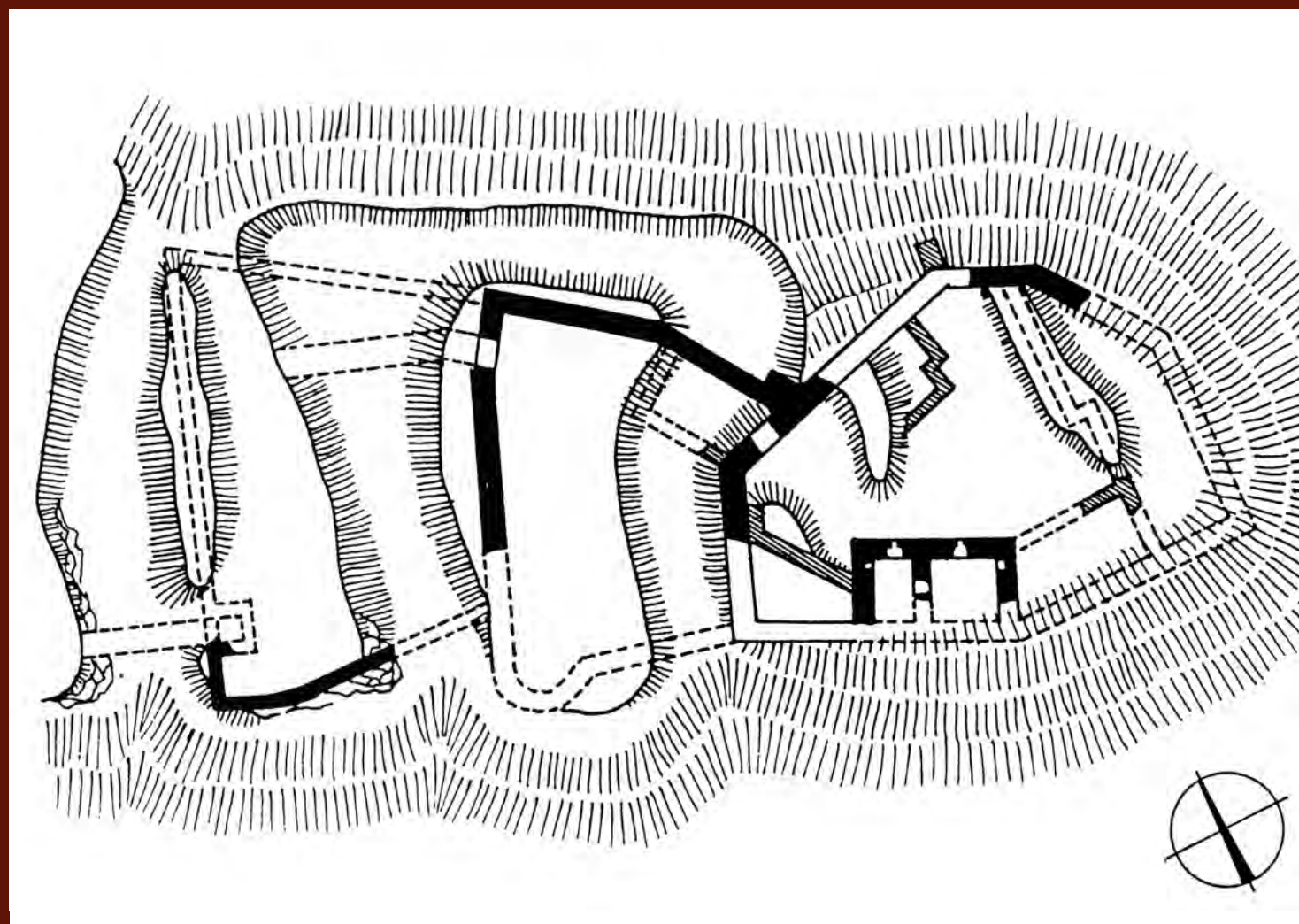
Pořešín – model rekonstrukce hradu podle posledních archeologických výzkumů, při kterých byly nalezeny zbytky válcové věže v čele hraniho jádra, r. 2013

Pořešín – obytný palác hradního jádra od východu, r. 2014

Pořešín – hradní jádro, brána od jihovýchodu, r. 2014

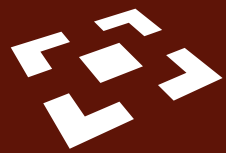

Pořešín – starší půdorysný plán hradu podle D. Menclové nezachycuje bergfrit

Pořešín – celkový pohled od jihu, rytina, Karel Liebscher, před 1890

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISŤE
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

VÍTKŮV KÁMEN

Hrad Vítkův Kámen, který patří k nejvýše položeným českým hradům, stojí na jednom z vrcholů Plešské hornatiny nedaleko osady Svatý Tomáš jižně od vodní nádrže Lipno.

Patrně na místě staršího dřevěného hrádku zde nechali na počátku 14. století páni z Rožmberka zbudovat nový kamenný hrad, který chránil obchodní stezku přicházející z Horních Rakous a zároveň plnil funkci správního centra postupně osídlované oblasti bývalého pomezního hvozdu. Podle urbáře z roku 1379 patřilo ke hradu celkem patnáct vesnic a sklářská huť. Vítkova Kamene, který se nacházel v periferní poloze na samé jižní hranici rožmberského dominia, se příliš nedotkly velké události českých dějin. Jedním z mála významných momentů v dějinách hradu byl nedobrovolný pobyt českého krále Václava IV., který zde v roce 1394 pobýval jako vězeň Jindřicha z Rožmberka. Vysoké náklady na boje s husity donutily Oldřicha z Rožmberka v roce 1427 zastavit celý hrad svému příbuznému Reinprechtovi z Wallsee, vyplatit se jej podařilo až po téměř čtyřiceti letech. Vítkův Kámen nikdy nesloužil jako sídlo některého z Rožmberků, ti zde byli zastupováni purkrabím, jehož přítomnost je na hradě poprvé doložena k roku 1381. K jeho povinnostem patřilo kromě správy hradu a panství také vybírání veškerých poplatků včetně mýta na obchodní stezce. V průběhu 16. století význam hradu postupně upadal, což vedlo k jeho připojení ke krumlovskému panství. Poslední významnou kapitolou v dějinách Vítkova Kamene byly válečné události v době třicetileté války, kdy se na hradě postupně vystřídala posádka rakouských stavů, císařské vojsko a eggenberské oddíly. Od počátku 18. století dochází k postupné přeměně neudržovaného hradu ve zříceninu, v této době zde také propukl požár, který zničil všechny dřevěné konstrukce.

Hrad má jednoduchou dispozici tvořenou centrální obytnou věží (donjonem) a vnějším pětibokým opevněním, jehož nároží byla zpevněna vystupujícími bastiony. Nejstarší částí hradu je mohutný třípatrový donjon, který se svými rozměry (17,5 × 13,7 m) řadí k největším stavbám svého druhu v české hradní architektuře. Přístup do věže byl možný pouze po dnes již zaniklém padacím mostě vedoucím na protilehlý samostatně stojící skalní blok. Rozvoj palných zbraní a obléhací techniky si v průběhu 16. století vynutil zbudování vnějšího pásu fortifikace ve tvaru nepravidelného pětiúhelníka. Čtyřboké bastiony včetně spojujících úseků hradby (kurtin) obsahovaly tři úrovně střílen pro ruční palné zbraně. Dnes již zcela zaniklá hlavní brána se nacházela na východní straně hradu a podle písemných pramenů měla věžovitou podobu. Na konci 16. století pak bylo hradní opevnění zpevněno dvěma okrouhlými baštami (tzv. rondely), které chránily nejvíce ohroženou východní stranu hradu.

Vlastníkem hradu je obec Přední Výtoň, hrad je ve správě Občanského sdružení Vítkův Hrádek. Vstup do hradu je volný, vstup na vyhlídkovou plošinu je zpoplatněn.

Vítkův Kámen – celkový pohled na hrad z jihu na historické fotografii z 30. let 20. století

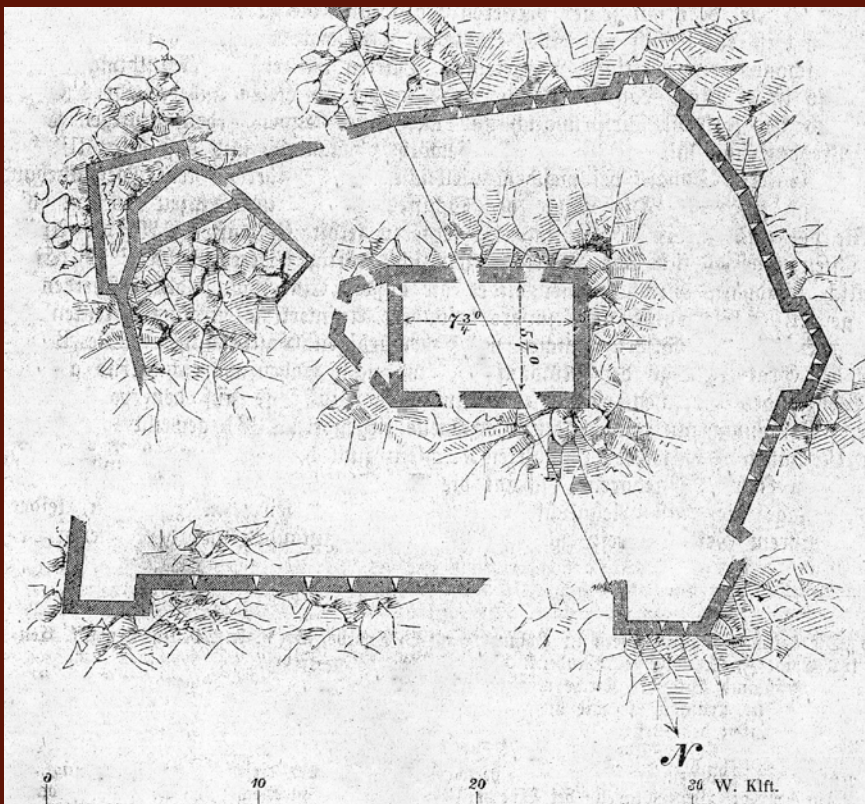
Vítkův Kámen – celkový pohled na hradní areál z jihovýchodu, v popředí čelní strana opevnění zesílená okrouhlým rondelem, r. 2010

Vítkův Kámen – zbytky kamenné vyhlídkové věže dostavěné v době romantických úprav hradu v 19. stol. Věž byla ze statických důvodů stržena v roce 2004

Vítkův Kámen – olejomalba, Ferdinand Runk, 1803, SHZ Český Krumlov

Vítkův Kámen – nejstarší dochovaný plán hradu ze 70. let 19. století, podle A. Bergera 1875

Vítkův Kámen – dominantou hradu je mohutná obytná věž vybudovaná na počátku 14. století, r. 2010

Vítkův Kámen – od roku 2004 probíhají na hradu konzervační práce realizované díky úsilí Občanského sdružení Vítkův Hrádek, r. 2004

Vítkův Kámen – romantická rytina V. Brechlera z konce 19. století

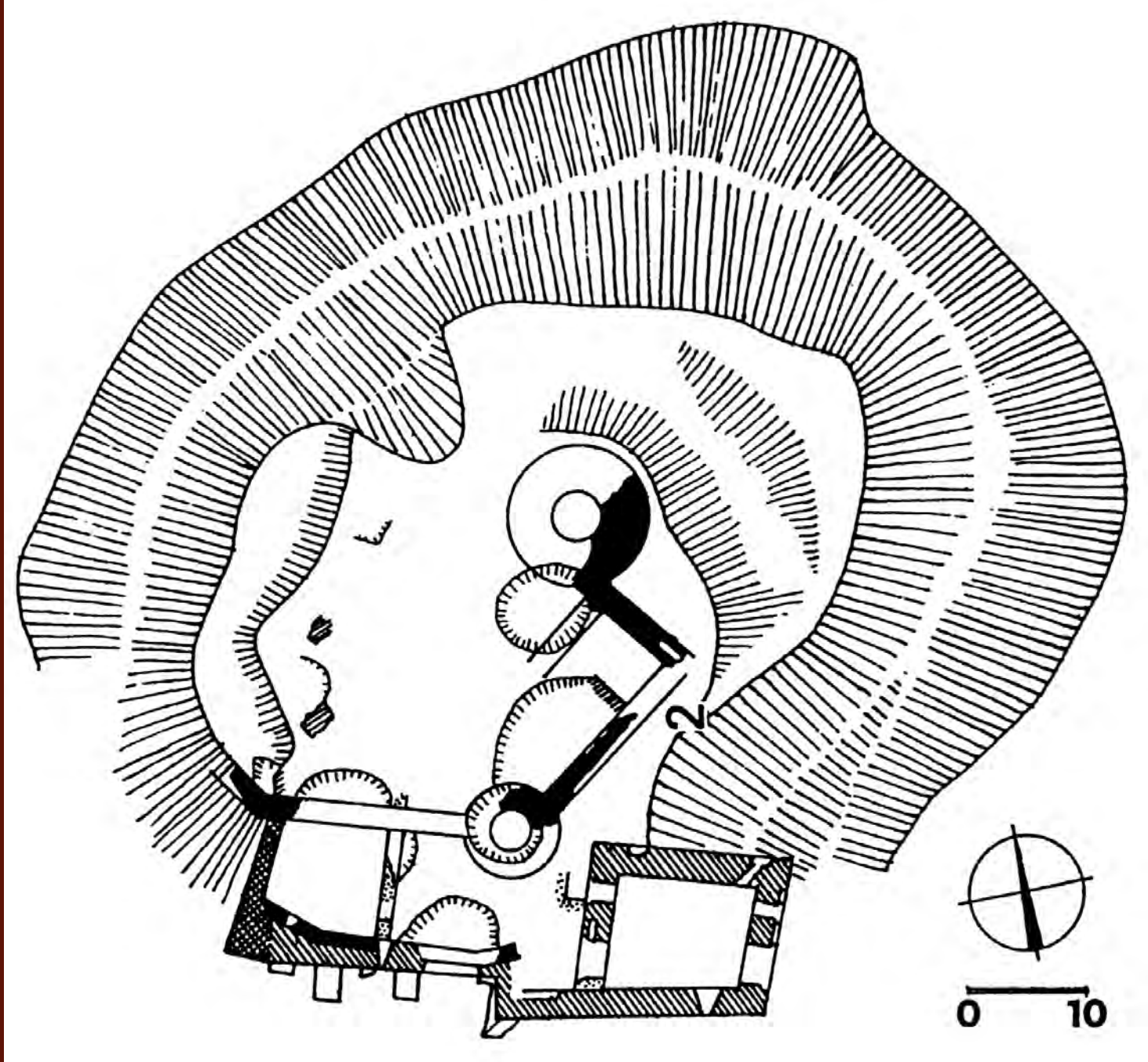
BOROTÍN

První písemná zmínka o Borotíně, jako sídlu pánů z Borotína, je z roku 1356. Poslední z tohoto rodu Mikuláš z Landštejna a Borotína přešel během husitských válek od kališníků k panské jednotě, a proto byl hrad roku 1434 neúspěšně obléhán táborských vojskem. Na počátku třicetileté války byl hrad vypálen císařským vojskem, neboť se jeho tehdejší majitelé Vojkovští z Milhostic účastnili povstání českých stavů. V roce 1623 získala hrad Polyxena z Lobkovic, která jej připojila k svému jistebnickému panství. Vypálený hrad zůstal pustý, v majetku Lobkoviců byl až do roku 1829, kdy jej prodali podnikateli Janu Nádhernému z Prahy. Ten byl o devět let později povýšen do šlechtického stavu s přídomkem „z Borutína“. Ještě v 19. století bylo zdivo hradu daleko výraznější než dnes, postupně však docházelo k jeho bourání a kamene bylo použito ke stavebním účelům pro okolní domky.

Zřícenina hradu (někdy nazývaná Starý zámek) stojí na mírném návrší východně od obce Borotína. Na jižní straně je dosud rybník, který tvořil jeho přirozenou obranu. Na ostatních stranách byl příkop vylámaný ve skále, dnes již zčásti zavalený. Hrad bergfritového typu prošel několika stavebními fázemi. Základ dispozice tvořil palác, kruhový bergfrit vystupující z obvodu hradu a parkánová hradba. Postupně byla přistavěna druhá věž, budova nové první brány a v poslední fázi výstavby došlo především ke vzniku nové palácové budovy.

Z bývalého hradu stojí dosud zbytek válcové věže, přilehlého gotického paláce a novějšího paláce na jižní straně. Z vnitřního opevnění zůstal zbytek vysunuté hranolové věže. V letech 1980–1982 bylo zdivo zříceniny odborně konzervováno.

V soukromém vlastnictví, volně přístupný.

Borotín – půdorys hradu podle D. Menclové

Borotín – pohled na hrad od jihu přes rybník, litografie, K. Liebscher, poslední čtvrtina 19. století

Borotín – pohled na hrad od jihu, rytina, F.A. Heber, r. 1846

Borotín – pohled na hrad od jihu přes rybník – vlevo jižní palác, vpravo budova první brány, r. 2014

Borotín – pohlednice, rekonstrukce hradu z doby okolo roku 1640, R. Vojkovský – nakladatelství Putujme

Borotín – jižní palác se zbytky roubené komory v patře, r. 2014

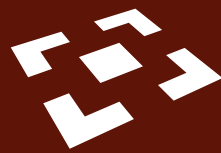

Borotín – pohled z budovy první brány na jižní palác, r. 2014

Borotín – reprodukce fotografie, pravděpodobně 500. výročí obležení hradu, 1934, digitální archiv Sechtl-Voseček

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVÍŠTĚ
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

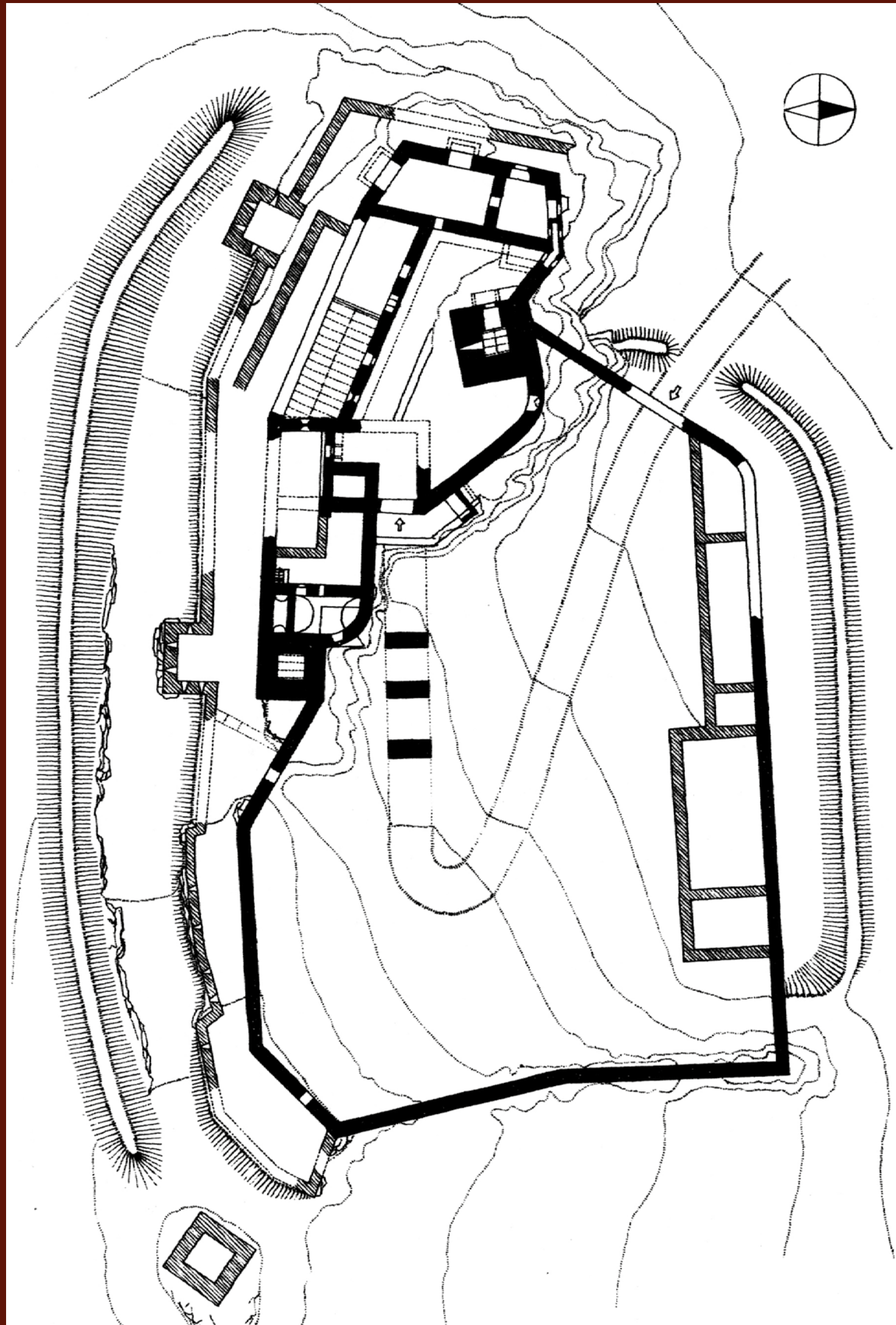
CHOUSTNÍK

Hrad byl založen po roce 1262 Benešem, který panství získal od krále Přemysla Otakara II. výměnou za Poděbrady. V roce 1322 prodali jeho potomci Choustník Rožmberkům, kteří z něj vytvořili centrum rozsáhlé domény. Hrad byl v držení pánu z Rožmberka i za husitských válek a stal se tak důležitou oporou katolické strany. V majetku Rožmberků zůstal Choustník až do roku 1597, roku 1614 byl však již uváděn jako pustý.

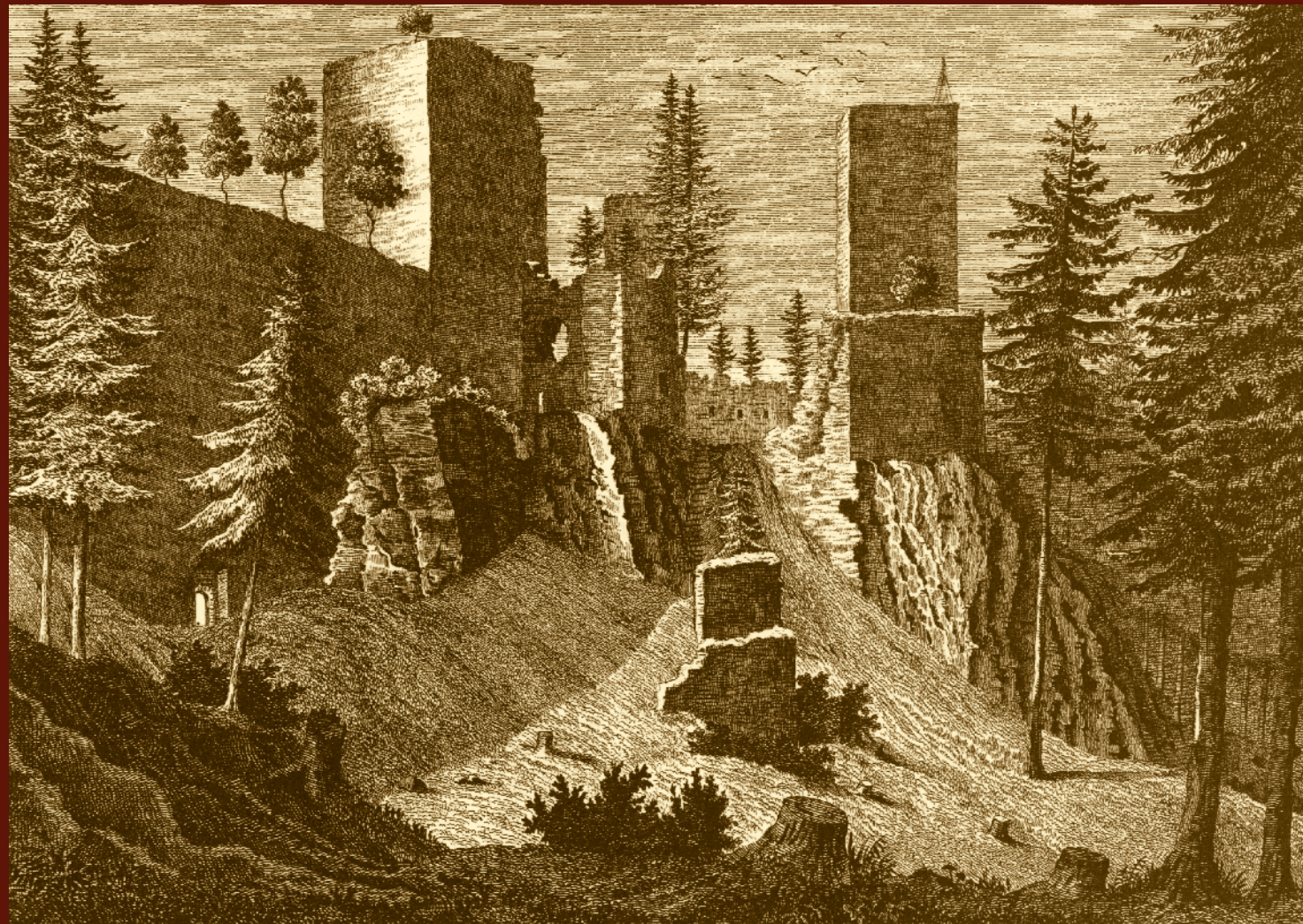
Zříceniny hradu dominují skalnatému návrší východně od stejnojmenné obce. Nejprve zde byla vystavěna obvodová hradba jádra, do níž byl vložen čtverhranný bergfrit a palác. Už tehdy byl přístup do jádra hradu umožněn mostem neseným zděnými pilíři, které zde můžeme vidět dodnes. Brzy po svém vzniku bylo hradní jádro rozděleno mezi dva příslušníky rodu, původní palác byl rozšířen o jižní křídlo a na východní straně areálu vznikla nová menší věž s palácem. Následně bylo hradbou ohrazeno i rozsáhlé předhradí. Velkých úprav se hrad dočkal během husitských válek, kdy se zdokonalovala především jeho obranyschopnost. Hlavní hradba byla výrazně zvýšena a opatřena střeleckým ochozem, byla vystavěna parkánová hradba s dvěma baštami, dále vznikl příkop a val. Na východě byla před příkopem zbudována předsunutá čtverhranná věž, na kterou navazovalo na jihu mimořádně rozsáhlé valové opevnění, na východě doplňovala obranný systém ještě předsunutá stavba na skalním hřebeni.

Choustník představuje u nás vzácný hradní typ tzv. ganerbenburg, v němž je jádro hradu rozděleno na více samostatných částí. Obě jádra představují klasický šlechtický bergfritový typ, svými čtverhrannými věžemi však odkazují spíše na podunajskou oblast. Opevnění z první poloviny 15. století bylo jedním z prvních pokusů o aktivní dělostřelecký obranný systém.

Majitelem je obec Choustník, zpoplatněný vstup.

Choustník – půdorys hradu podle D. Menclové

Choustník – pohled z předhradí na jádro hradu, rytina, F. A. Heber, r. 1842

Choustník – východní hradní jádro, r. 2014

Borotín – pohlednice, rekonstrukce hradu z doby okolo roku 1450, R. Vojkovský – nakladatelství Putujme

Choustník – palác západního jádra obsahoval v patře patrně i kapli osvětlenou kružbovými okny, r. 2014

Choustník – západní hradní jádro – vpravo čtverhranný bergfrit, vlevo palác, r. 2014

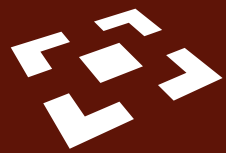

Choustník – předhradí, u severní strany stávaly hospodářské budovy se stájemi a kovárnou. Nacházel se zde také pivovar, mlýn, pila a studna, r. 2014

Choustník – západní hradní jádro, rytina, F. A. Heber, r. 1845

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

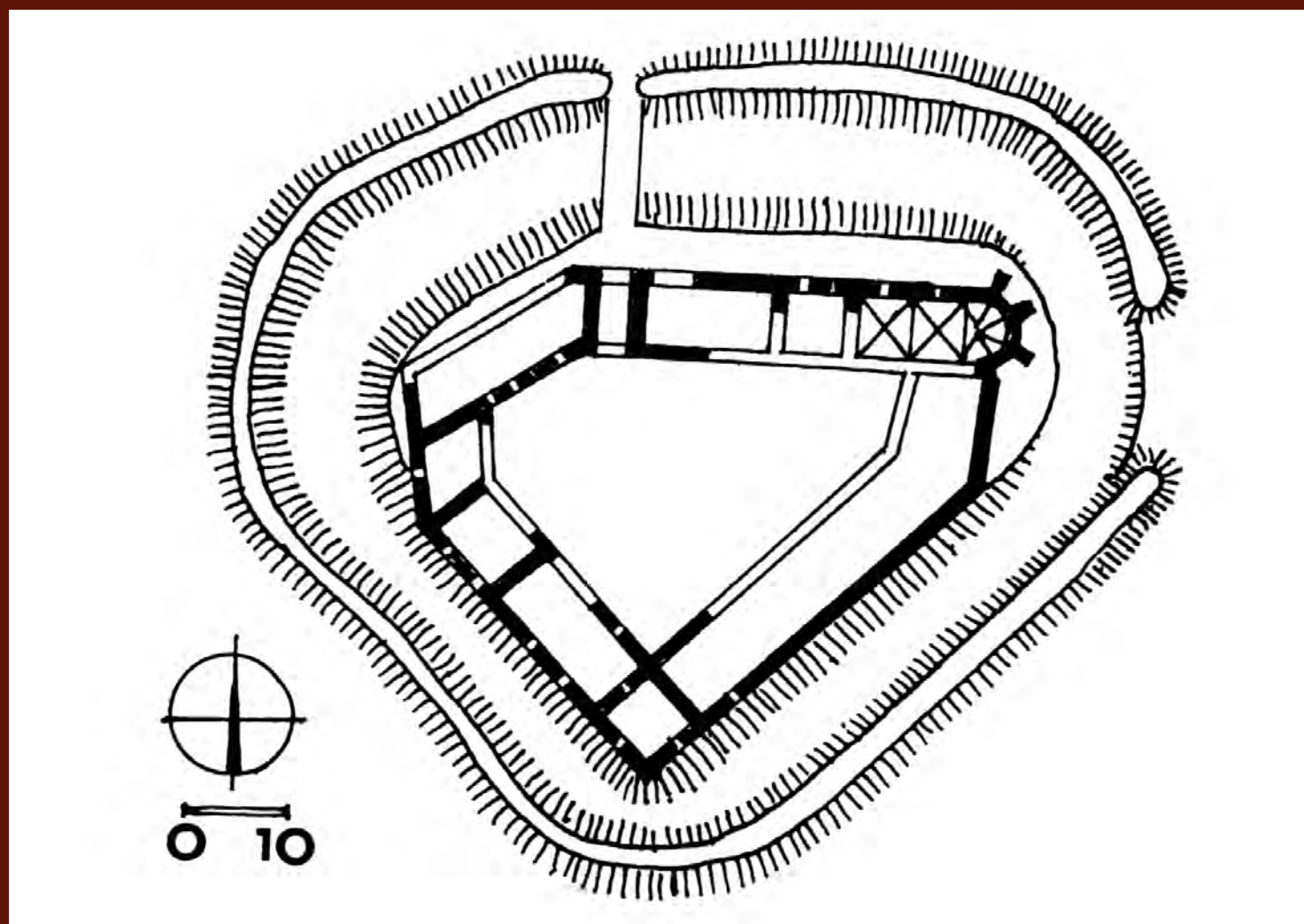
ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISŤE
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

KARLŮV HRÁDEK

Hrad nesoucí jméno svého zakladatele Karla IV. (nazýván také Karlhaus nebo Hrádek u Purkarce) je poprvé zmiňován roku 1357. Nové sídlo si císař nechal vystavět pro svou osobní potřebu jako místo odpočinku či k lovecké zábavě. Hrad měl nebojovnou bezvěžovou podobu a zřejmě neplnil žádné další funkce. Inspirací pro stavbu byla královská hradní architektura doby posledních Přemyslovců a pravděpodobně také pohodlné dvory francouzských králů, s kterými měl Karel IV. možnost se seznámit. Při hradu mělo být založeno město, to se však neuskutečnilo a též samotné sídlo zaniklo již v době Václava IV.

Hrad byl vybudován na ostrožně nad levým břehem Vltavy. Dispozice byla dvoudílná, za rozsáhlejší valem opevněnou přední částí se nacházel vlastní hrad zhruba trojúhelného půdorysu. Obíhal jej mohutný příkop s valem, na vstupní severní a východní straně zjevně ještě parkán. Obvod hradu byl tvořen souvislou zástavbou včetně rozměrné kaple s polygonálním závěrem. Interiér paláce obsahoval i roubené komory.

Správcem jsou Lesy České republiky, vstup volný.

Karlův Hrádek – půdorys podle D. Menclové

Karlův Hrádek – východní nároží hradu se zbytky kaple, r. 2014

Karlův Hrádek – rytina, F.A. Heber, polovina 19. století

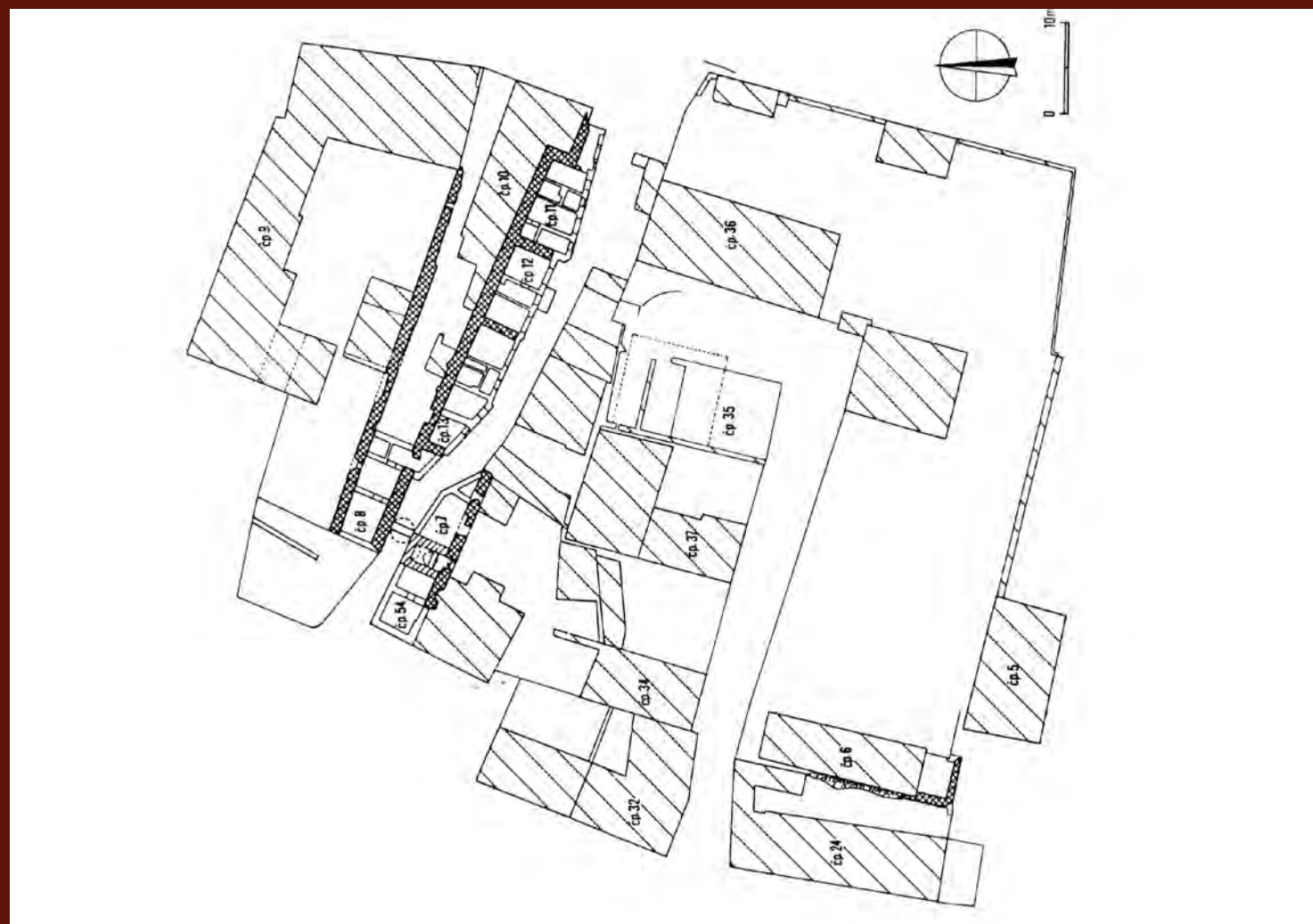
Karlův Hrádek – rekonstrukce, L. Herz

MYŠENEC

Myšelec nechal zbudovat král Přemysl Otakar II. po polovině 13. století, mezi královskými hrady měl však zvláštní postavení. Nejednalo se o obranný hrad, ale o objekt sloužící reprezentaci krále a pořádání diplomatických jednání. Následníci Přemysla Otakara II. neměli jeho velmocenské aspirace, tudíž přestalo být hradu tohoto typu a účelu zapotřebí, a proto začal rychle chátrat. Povědomí o prvotním účelu zříceniny se vytrácelo, v 17. století byla označována za královský „jagerhaus“, později dokonce za pozůstatky kláštera. Zbytky hradu pohltila vesnická zástavba, jež na počátku 20. století přispěla k jeho rozsáhlým destrukcím.

Z hlediska obrany byl hrad postaven ve velmi nevýhodné poloze, ve svahu mírného kopce. Takřka čtvercový areál byl opevněn parkánem, který je dosud zachovaný na severní straně. Z vnitřní zástavby dosud existují zbytky dlouhého palácového křídla, které zaujímalou celou severní stranu dispozice. Přízemí paláce bylo plochostropé, do místností v patře osvětlených většinou hrotitými kružbovými okny se vstupovalo z pavlače. Palác byl vytápěn teplovzdušných topením.

V soukromém vlastnictví, volně přístupný.

Myšelec – situace hradního areálu podle zaměření ARÚ AVČR

Myšelec – zbytky zdiva západní části paláce, r. 2014

Myšelec – pohled od jihu, rytina, Pavla ze Schwarzenbergu, r. 1805, SHZ Český Krumlov

FUGLHAUS

Nepatrné pozůstatky málo známého hradu Fuglhaus se nacházejí na nízkém návrší nad rybníkem Klec nedaleko Lomnice nad Lužnicí. Za zakladatele hradu je považován Oldřich z Ústí, který po roce 1395 získal část panství Stráž nad Nežárkou. Protože v době husitských válek stáli páni z Ústí na straně kalicha, zaútočila roku 1436 na Fuglhaus rožmberská posádka z Lomnice nad Lužnicí a celý hrad vypálila. Již po roce 1465 bylo celé území opětovně připojeno ke strážskému panství a opravený hrad po půlstoletí své existence definitivně opuštěn. Násilný konec hradu a také záměrné rozebírání zbytků zdíva v 19. století vedly k úplnému zániku nadzemních konstrukcí, takže o původní zástavbě hradního areálu toho víme jen velice málo. Jádru hradu bylo zbudováno na vyvýšené skalce, k níž na dvou stranách přiléhal rozměrný parkán. Celý hrad byl obklopen širokým mělkým příkopem napájeným vodou ze sousedního rybníka.

Vlastníkem jsou Lesy České republiky, vstup volný.

Fuglhaus – pohled na hradní jádro od jihu, r.2007 a celkový plán hradu, černě vyznačen nadzemní pozůstatek zdíva, podle J. Úlovce 1996

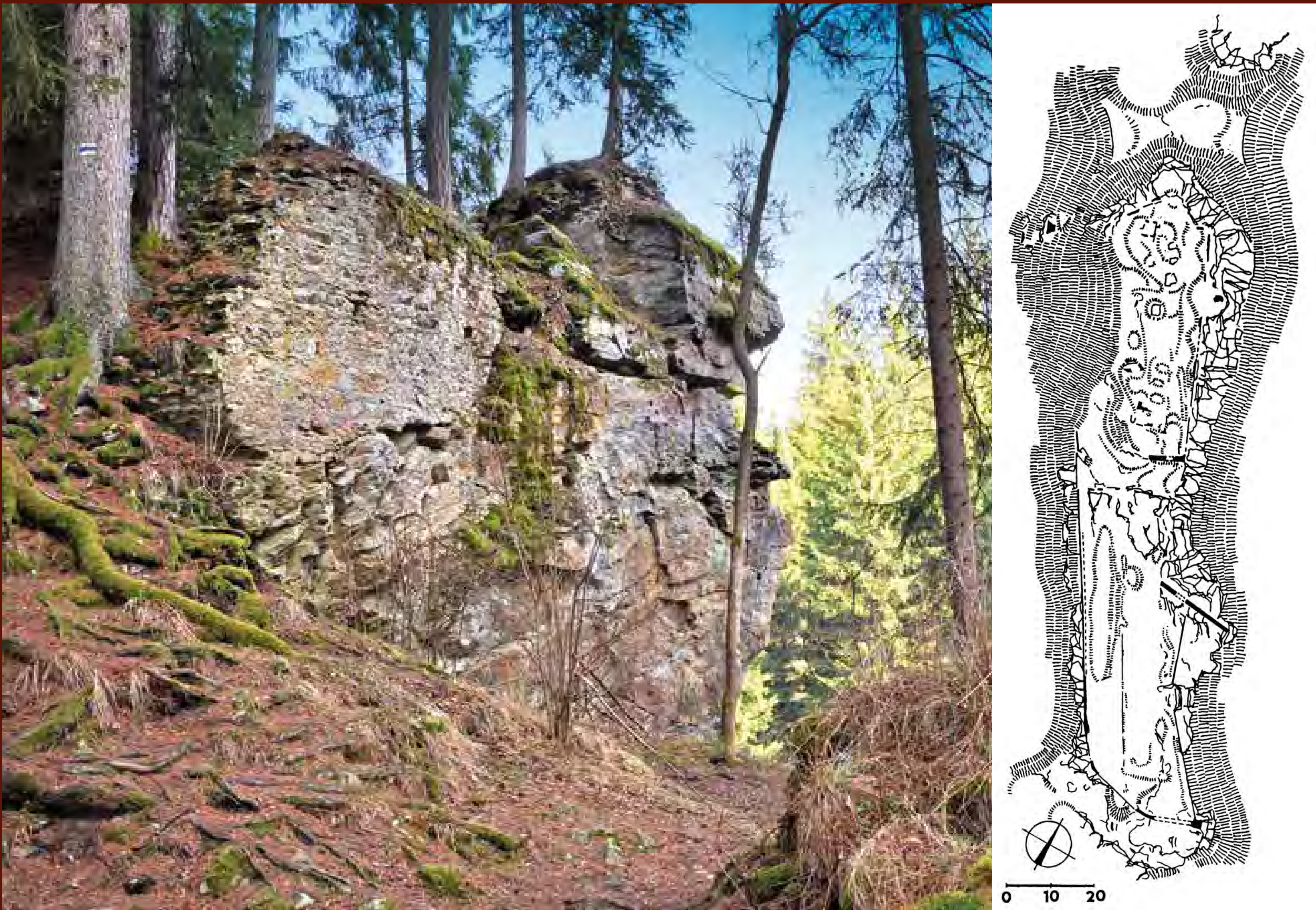
HUS

Skromné zbytky kdysi rozsáhlého hradu na zalesněném ostrohu nad řekou Blaníci.

Hrad vystavěli páni z Janovic na základě povolení krále Jana Lucemburského z roku 1341 s podmínkou, že hrad bude vždy přístupný českým králům. Roku 1363 přešel hrad do přímé královské držby. Na počátku 15. století byl purkrabím pozdější husitský hejtman Mikuláš z Písného, který se začal psát z Husi. Po jeho smrti roku 1420 převzal hrad Jan Smil z Křemže, roku 1439 uvězněný a posléze popravený Oldřichem z Rožmberka. Opuštěného hradu se zmocnil loupeživý rytíř Habart Lopata z Hrádku. Jako sídlo zemského škůdce byl Hus v roce 1441 obležen, dobyt a rozbořen.

Dispozice hradu, ovlivněná konfigurací ostrožny, měla netradičně v čele za mohutným příkopem vlastní jádro, za ním, v nižší poloze, pak zadní hrad. Hus patří mezi tzv. zavřené hrady, jádro je do velké výše zasypané troskami a dispozice je tak obtížně čitelná. Zdá se, že hlavní stavbou jádra mohla být mohutná obytná věž, doplněná dalšími stavbami. Z hradu zůstaly zachovány příkopy, nízká torza zdíva a výrazný stěp v jihovýchodním nároží dispozice.

Správcem jsou Lesy České republiky, vstup volný.

Hus – čelo jádra hradu, r.2014 a terénní náčrt situace hradu podle J.-Anderle – Z.Procházky a V.Švábka

KŘIKAVA

Nevelký hrádek na ostrohu nad rybníkem u vsi Černívská, poprvé připomínaný v roce 1357 jako majetek rytíře Huga z Dornštejna. V roce 1399 se jako vlastníci hradu uvádějí Přibík a Jindřich z Křikavy. Před rokem 1402 Křikavu přepadl a vyplnil Dobešík z Boru. Hrádek zanikl patrně za husitských válek.

Zbytky hradebních zdí nasvědčují téměř obdélníkovému tvaru opevnění, v jehož středu stála hranolová obytná věž a při jižní straně obdélná palácová stavba. Menší stavení bylo v severozápadním nároží hradby. Hrad byl obehnan příkopem dosud patrným, přístupný byl původně od východní strany. Původní brána byla později přenesena na západní stranu.

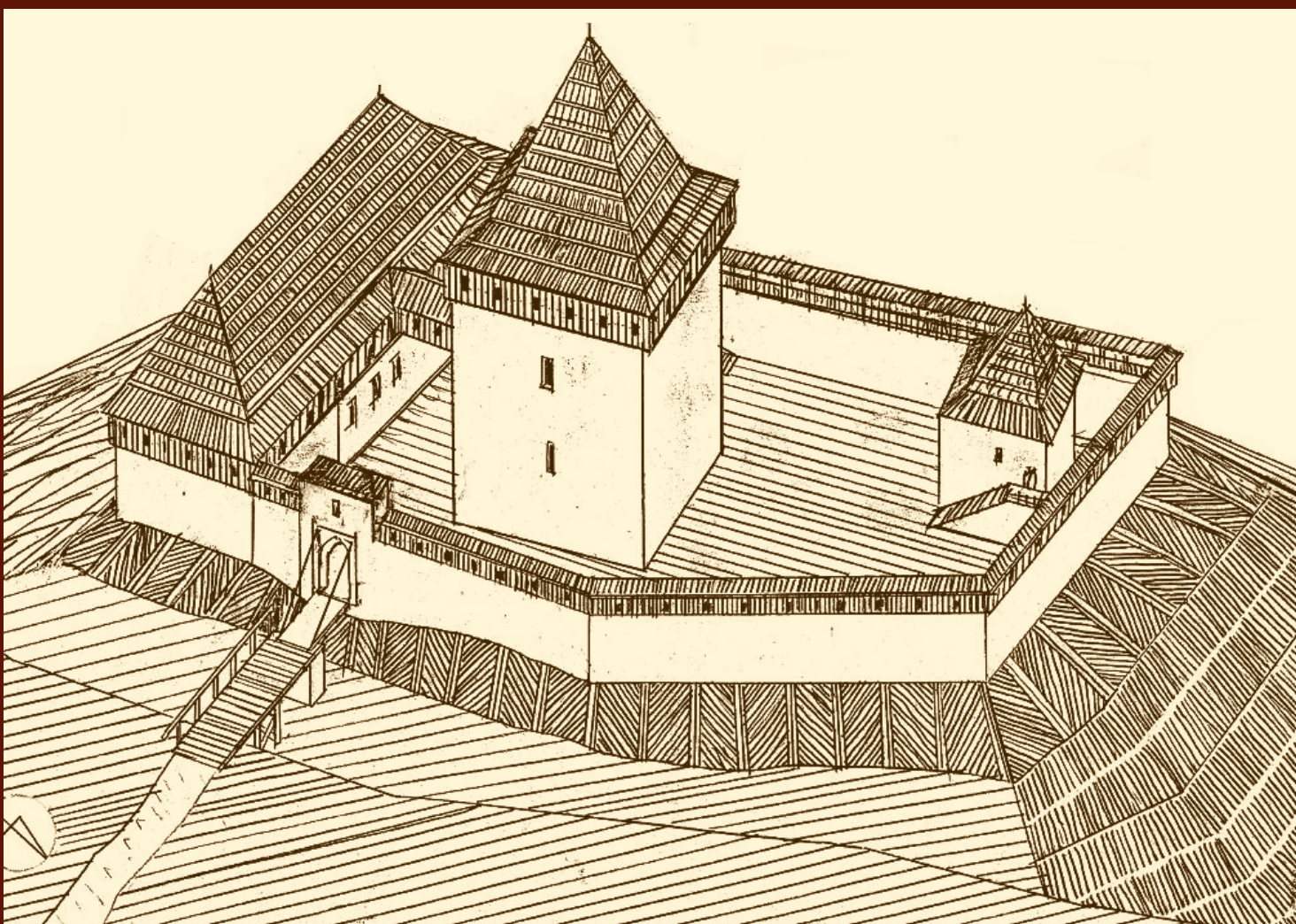
V soukromém vlastnictví, volně přístupný.

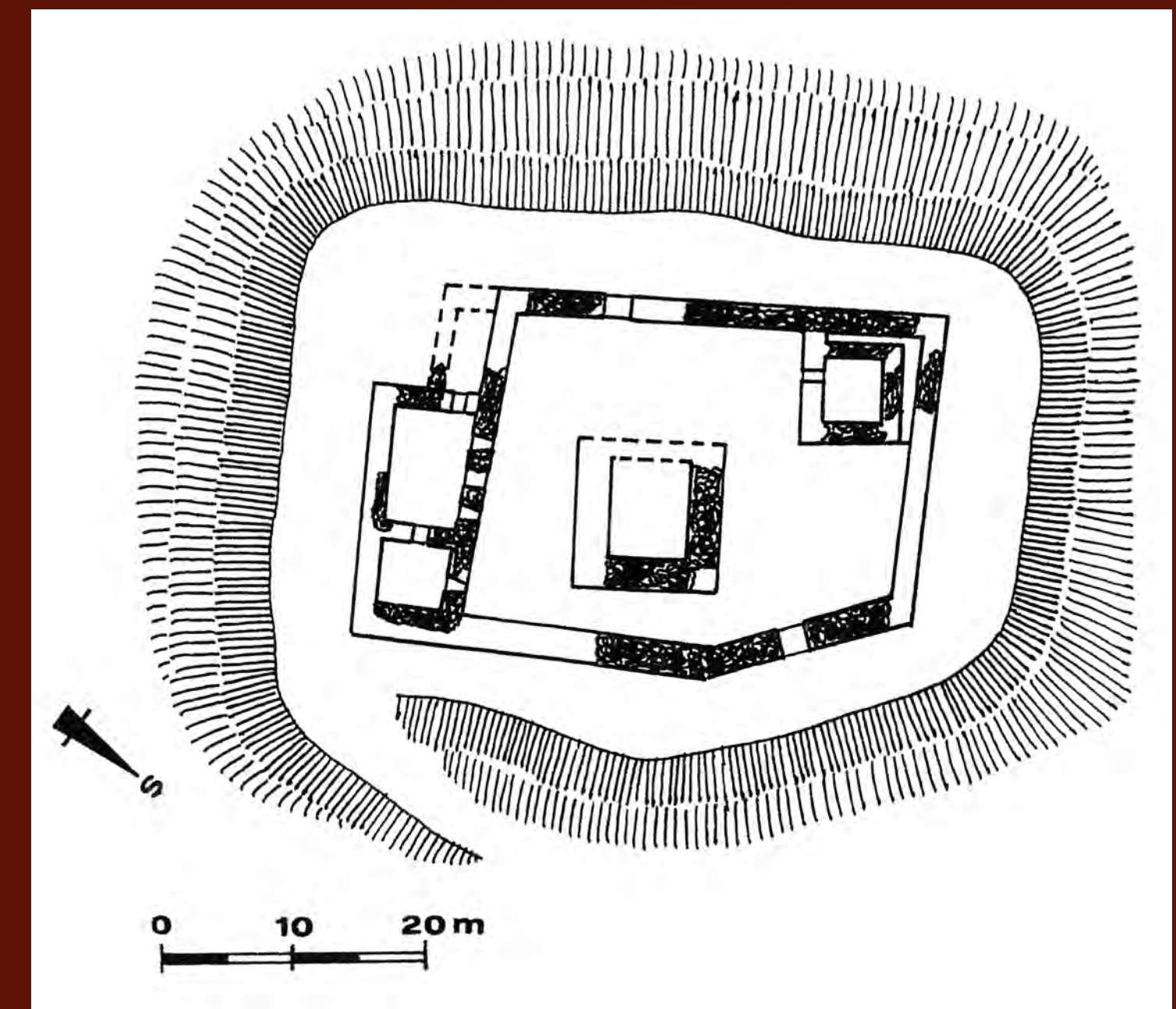
Křikava – hranolová věž od západu, r.2010

Křikava – jižní úsek hradby u jižního paláce, r.2010

Křikava – rekonstrukce hradu podle M. Novobilského, kreslil J. Heřman

Křikava – schematický plán hradu podle F. Kašičky – B. Nechvátala

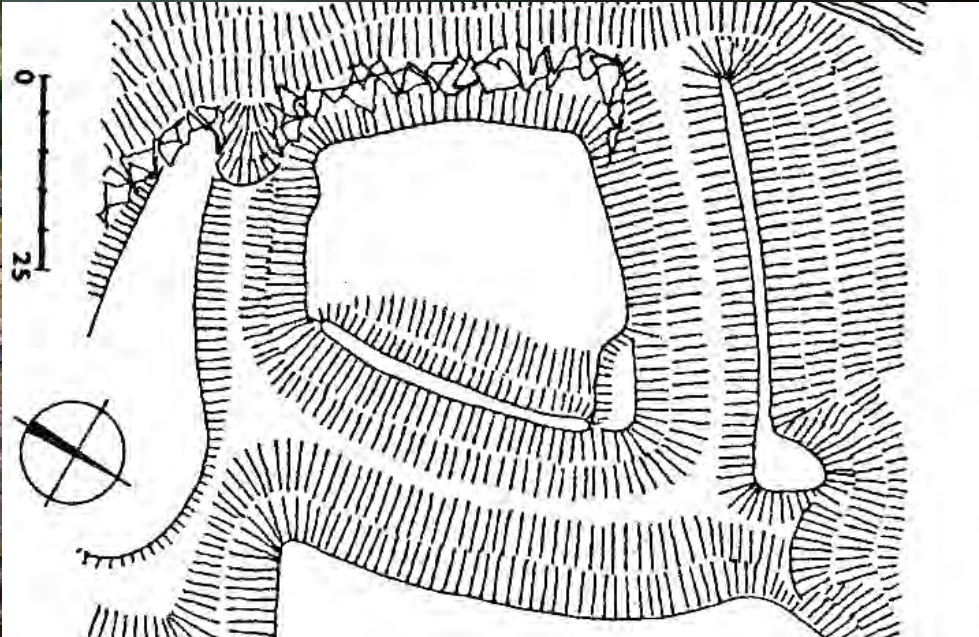

PODĚHUSY

Zaniklý hrad nedaleko Netolic. Ves a snad i hrad Poděhusy je poprvé zmiňován v roce 1262 jako věno Hedviky ze Šaumburka, vdovy po Vokovi z Rožmberka. V majetku Rožmberků zůstal hrad, který byl malým správním střediskem pro odlehlou část panství, po většinu doby své krátké existence. Jeho zánik je spojován s tažením husitů v roce 1421. V roce 1481 je zmiňováno již jen opuštěné hradiště.

Hrad lichoběžníkového půdorysu zajišťovaly ze tří stran příkopy, na čtvrté straně chránil hrad sráz nad Bezdrevským potokem. Z vnitřní zástavby hradu zůstaly jen nezřetelné terénní vlny.

Majitelem je obec Malovice, vstup volný.

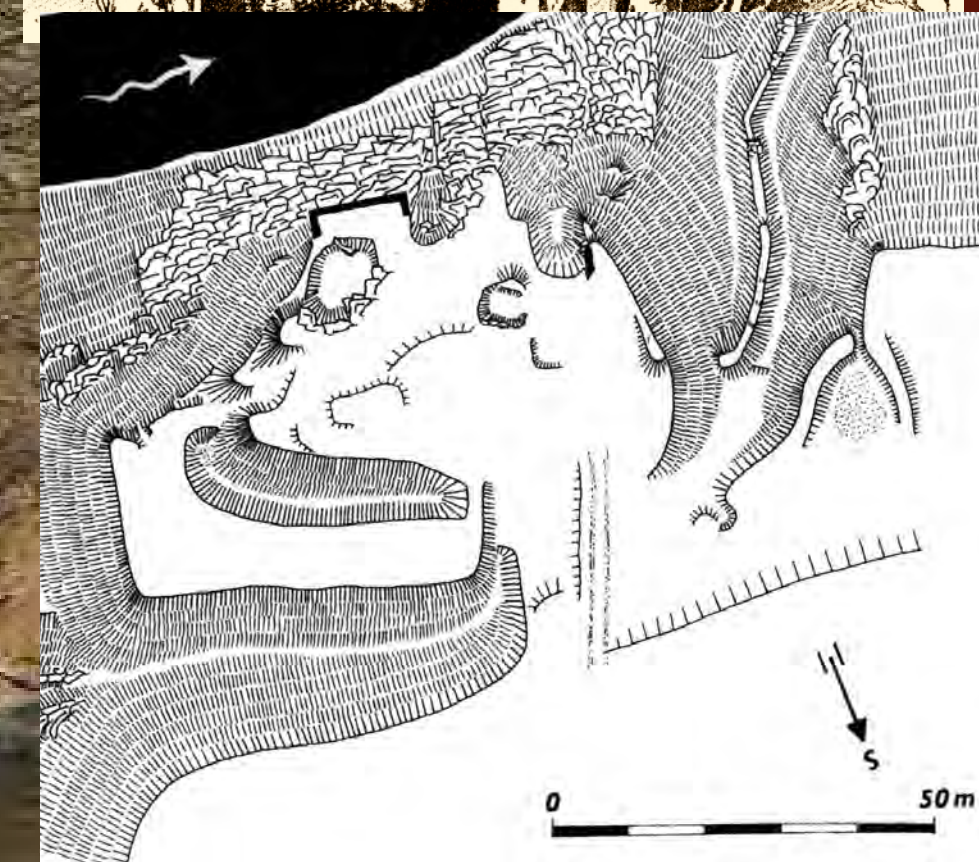
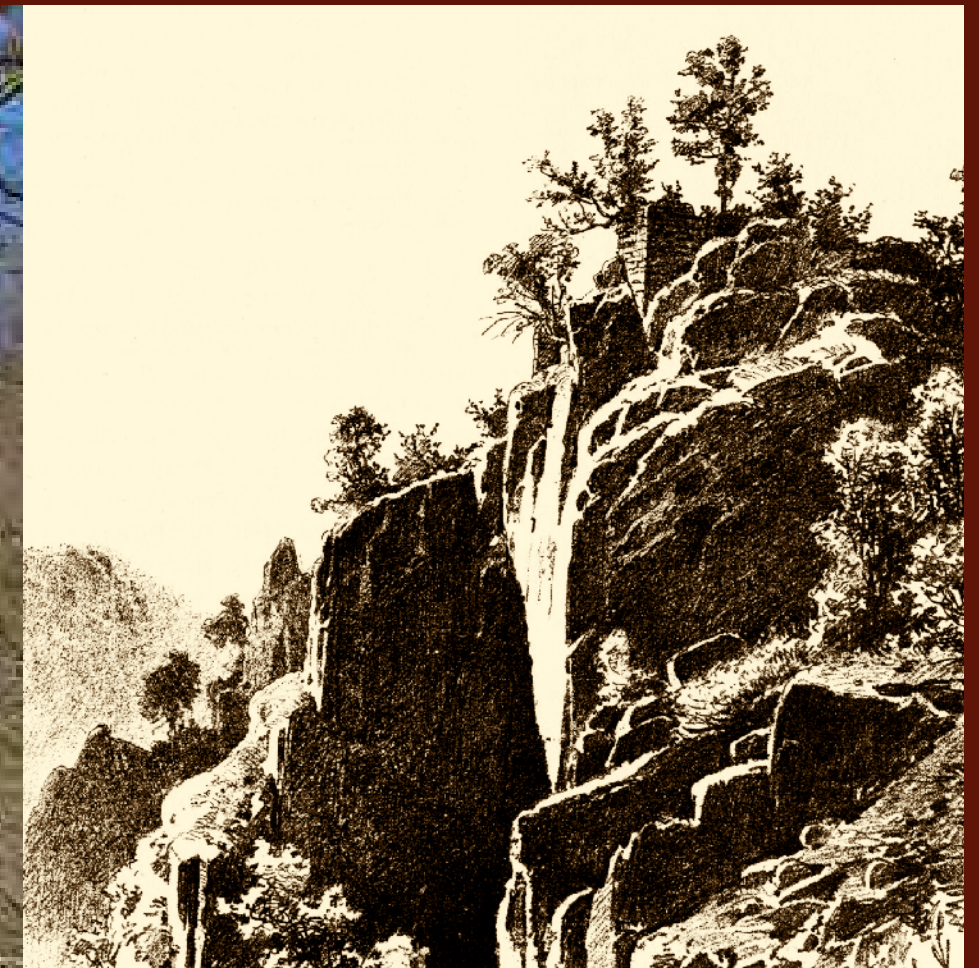
Poděhusy – zbytky valu na jižní straně hradiště, r.2014, idealistická podoba hradu a terénní náčrt hradu podle M. Plačka

MAŠKOVEC (KOTEK)

Rozrod rytířského rodu pánů z Újezda vedl na konci 14. století k založení nového hradu, který byl podle blíže neznámého Maška pojmenován Maškovec. Jeho prvním písemně doloženým majitelem byl Buzek z Újezda, který od roku 1383 začíná podle svého nového sídla užívat predikát z Maškovce. V době husitských válek využíval hrad jako svou základnu Jan Smil z Křemže, který odtud přepadal kupce jedoucí po blízké linecké stezce. Klid nastal až poté, co Maškovec neznámým způsobem získal Oldřich z Rožmberka, který si nově nabytý majetek v roce 1455 nechal vložit do zemských desek. Nepotřebný hrad patrně nechal záměrně poškodit, neboť již o deset let později je označován jako rozbořený.

Nevelký hrad zbudovaný na vysoké skále nad Vltavou byl tvořen sevřeným jádrem chráněným ze severu a západu valem a dvěma příkopy. Většina hradních budov, které přežily středověké boření, byla po roce 1826 rozebrána na stavební materiál, takže do současnosti z celého hradu nacházejícího se nedaleko Kamenného Újezda zůstalo zachováno pouze torzo hradního paláce stojící na hraně skalní stěny.

Soukromý majitel, vstup volný.

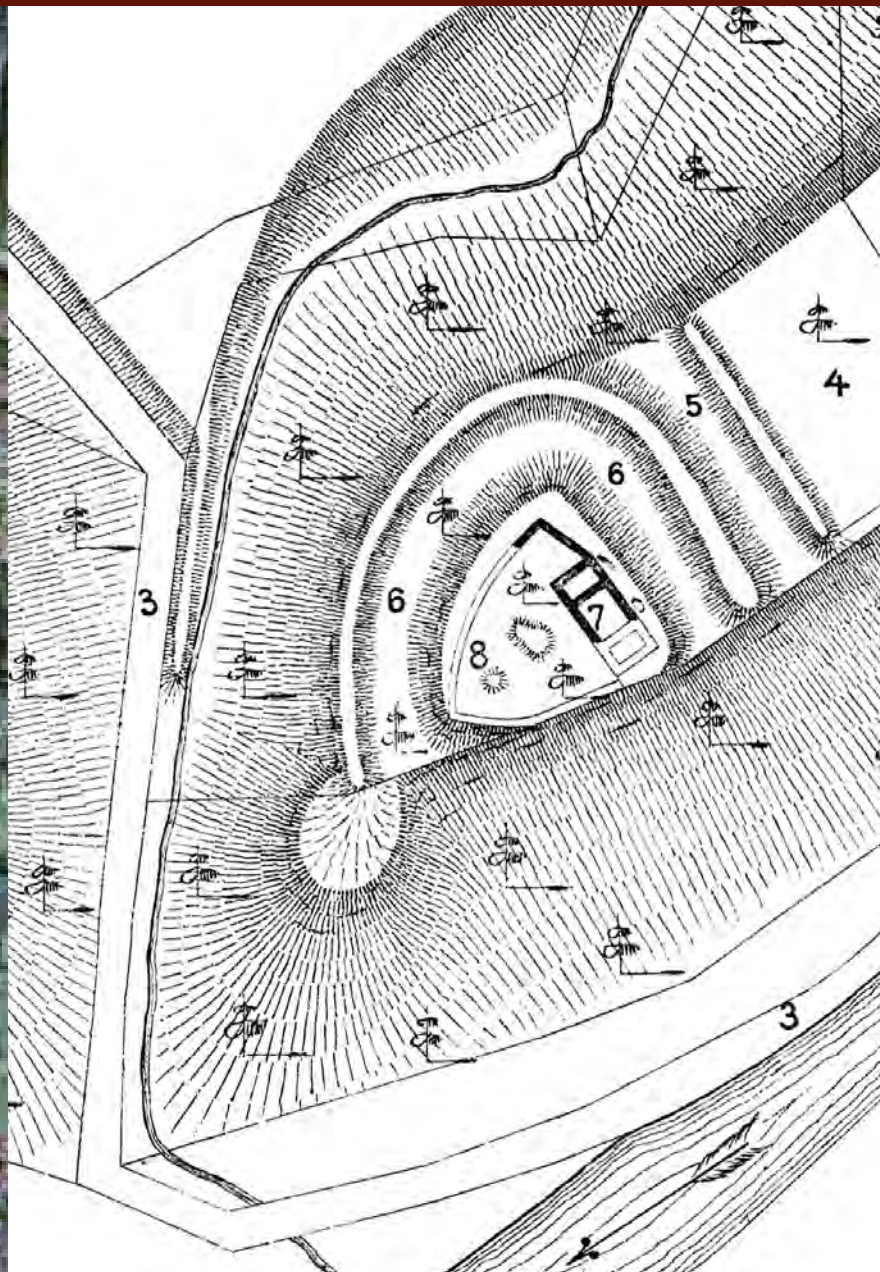
Maškovec – pohled na zbytky hradu v dominantní poloze na skále nad Vltavou, r. 2007, vltavské údolí s hradem Maškovcem, rytina, K. Liebscher, 1882 a zaměření terénních reliktů hradu podle D. Kováře 2011

VÍTKŮV HRÁDEK

Patrně v době kolem poloviny 13. století založili příslušníci hradecké větve rodu Vítkovců na ostrožně nad Hradeckým potokem nový hrad nazvaný Vítkův Hrádek. Poté co získali jako své nové sídlo rozestavěný královský hrad v Jindřichově Hradci, daroval jej roku 1267 Vítek z Hradce Řádu německých rytířů. Ti hrad patrně využívali až do 15. století, kdy byl Vítkův Hrádek opuštěn a postupně zpustl.

Nevelký jednoduchý hrad zaujal závěr ostrožny, který byl od okolního terénu oddělen opevněním, z něhož se zachoval příkop a dvojice valů. Většina zástavby hradního jádra již beze stopy zanikla. Zachovány zůstaly pouze pozůstatky čelní hradby, k níž se na vnitřní straně připojuje torzo trojprostorového paláce. Velká část vnitřního hradu byla porušena roku 1822 skupinou havířů, kteří zde hledali poklady.

Majitelem je obec Blažejov, vstup volný.

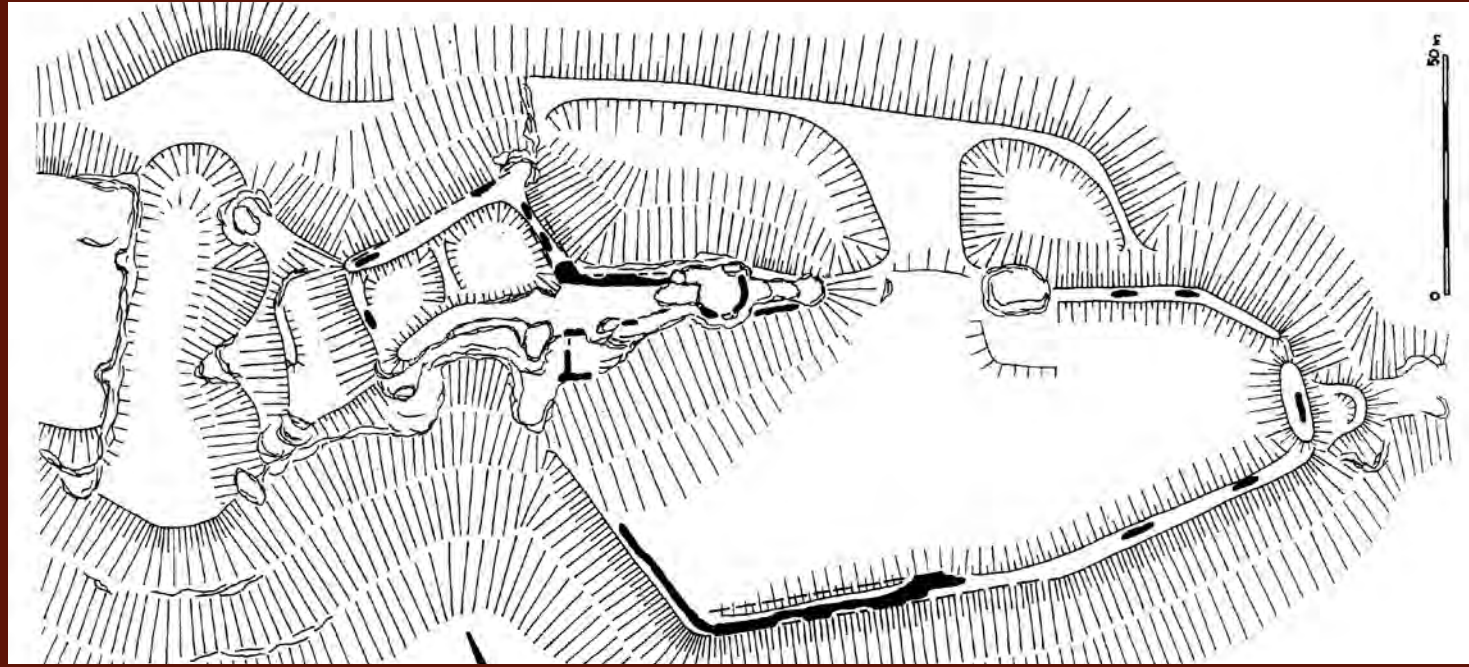
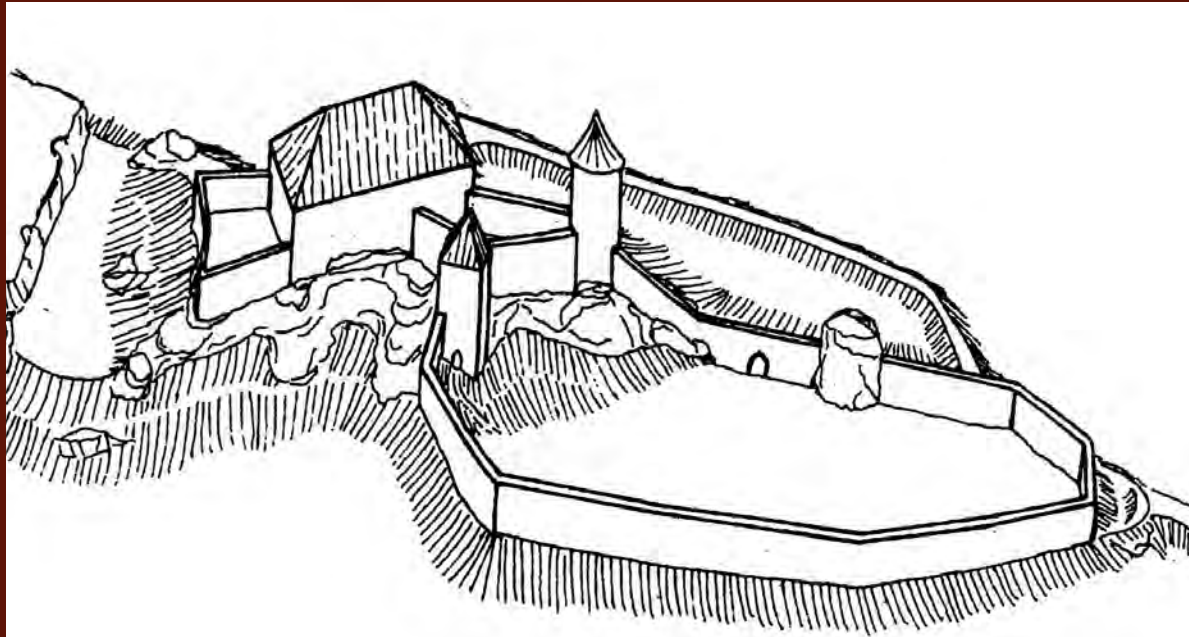
Vítkův Hrádek – část stěny paláce byla vystavěna starobylou stavební technikou označovanou jako opus spicatum (klasové zdivo), r. 2012 a nejstarší plán hradu z konce 19. století

KUGLVAJT (KUKLOV)

Zřícenina málo známého hradu Kuglvajt je pozůstatkem šlechtického sídla vybudovaného patrně na přelomu 13. a 14. století na obchodní stezce spojující města České Budějovice a Prachatice. Přesnou dobu vzniku hradu ani osobu jeho zakladatele neznáme. Prvním známým vlastníkem byl mindenský biskup Dětrich z Portic, významná osobnost na dvoře Karla IV. a pozdější magdeburský biskup. Hrad byl zničen roku 1395 při bojích krále Václava IV. se šlechtickou opozicí a nebyl již nikdy obnoven.

Pro stavbu hradu byl využit skalnatý hřeben nad údolím Křemežského potoka. Sevřené hradní jádro oddělené od okolního terénu mohutným příkopem vytesaným do skály obsahovalo okrouhlou věž a obytný palác. K jádru se na jihovýchodní straně připojovalo níž položené předhradí chráněné mohutnou hradbou. Většina hradních budov byla zřejmě rozebrána při stavbě paulánského kláštera založeného v bývalé podhradní osadě roku 1495.

Majitelem jsou Lesy České republiky, vstup volný.

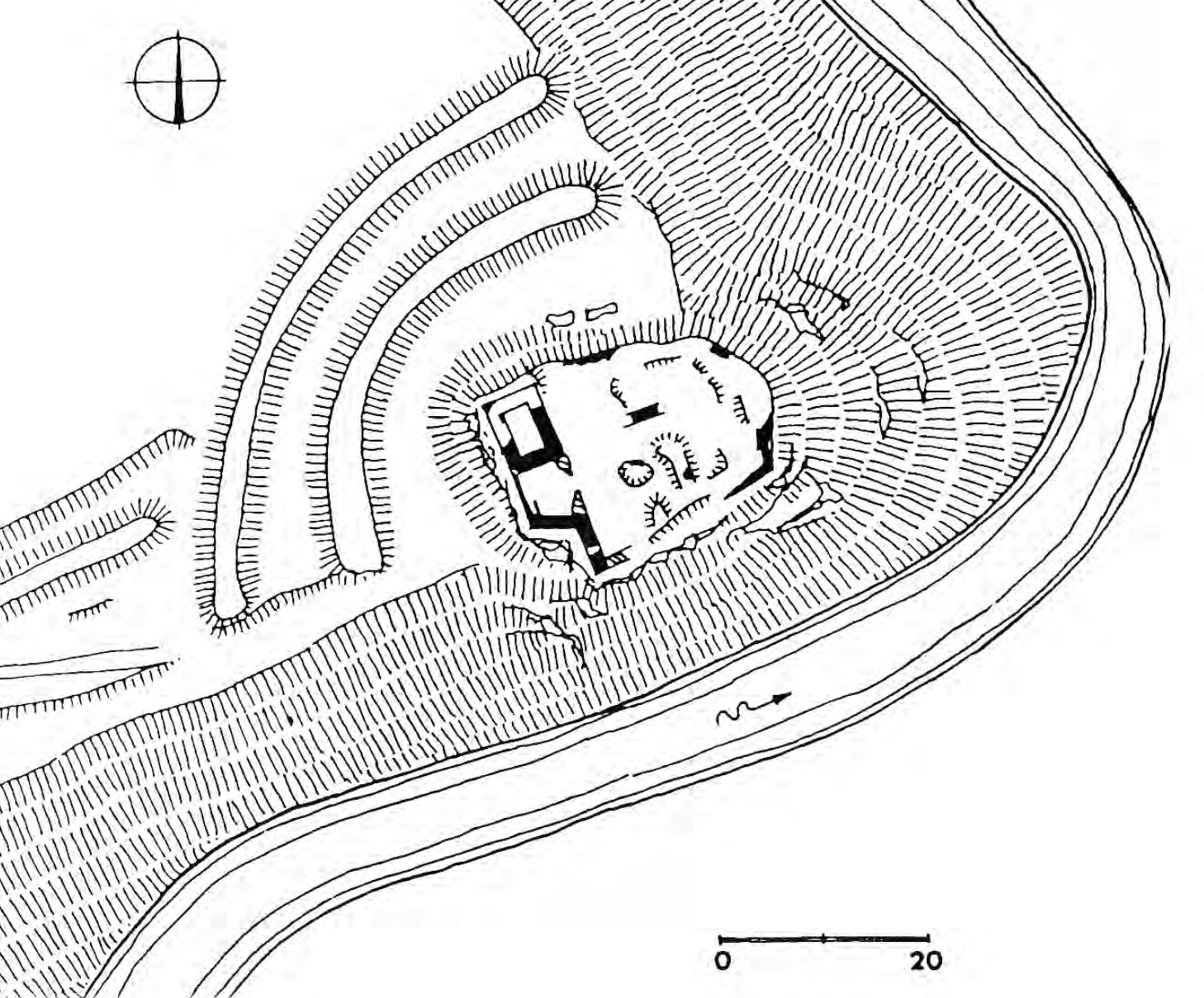
Kuglvajt – ideální hmotová rekonstrukce, podle M. Plačka, zaměření terénních reliktů hradu Kuglvajt, podle M. Plačka a pohled na hradní jádro od severu, r. 2013

LOUZEK

Zřícenina hradu Louzek se nachází na strmém ostrohu nad řekou Malší ve výšce asi 600 m n. m., 4 km jižně od města Kaplice. Je klasickou ukázkou menšího hradu blokové dispozice, kde obytná věž s palácovými křídly srůstá do bloku okolo nevelkého nádvoří. Podle nejnovějších výzkumů byl hrad vystavěn už kolem roku 1300 a měl chránit starou zemskou stezku vedoucí z Čech do Rakous. Poprvé se zde připomínají roku 1382 páni z Pořešína, respektive páni z Maršovic. Roku 1423 louzecké panství s hradem přešlo do držení Jana Malovce z Malovic. Jeho tři synové jej v roce 1448 postoupili Rožmberkům, kteří jej připojili k novohradskému panství. Hrad přestal být obýván, pustnul a jako zřícenina se poprvé uvádí roku 1541. Hrad se skládal ze dvou částí – z malého předhradí a vlastního jádra hradu, které má pravidelný obdélníkový půdorys s okrouhlou věží a palácem. Jádro hradu bylo od předhradí odděleno mohutnými valy a hlubokými dvojítymi příkopy. Dochovaly se zbytky zdiva z lomového kamene až do výšky dvou pater (cca 8 m) u velké věže a stěn paláce a dále torza opevnění, předhradí, valů a příkopů.

Správcem jsou Lesy České republiky, volný vstup.

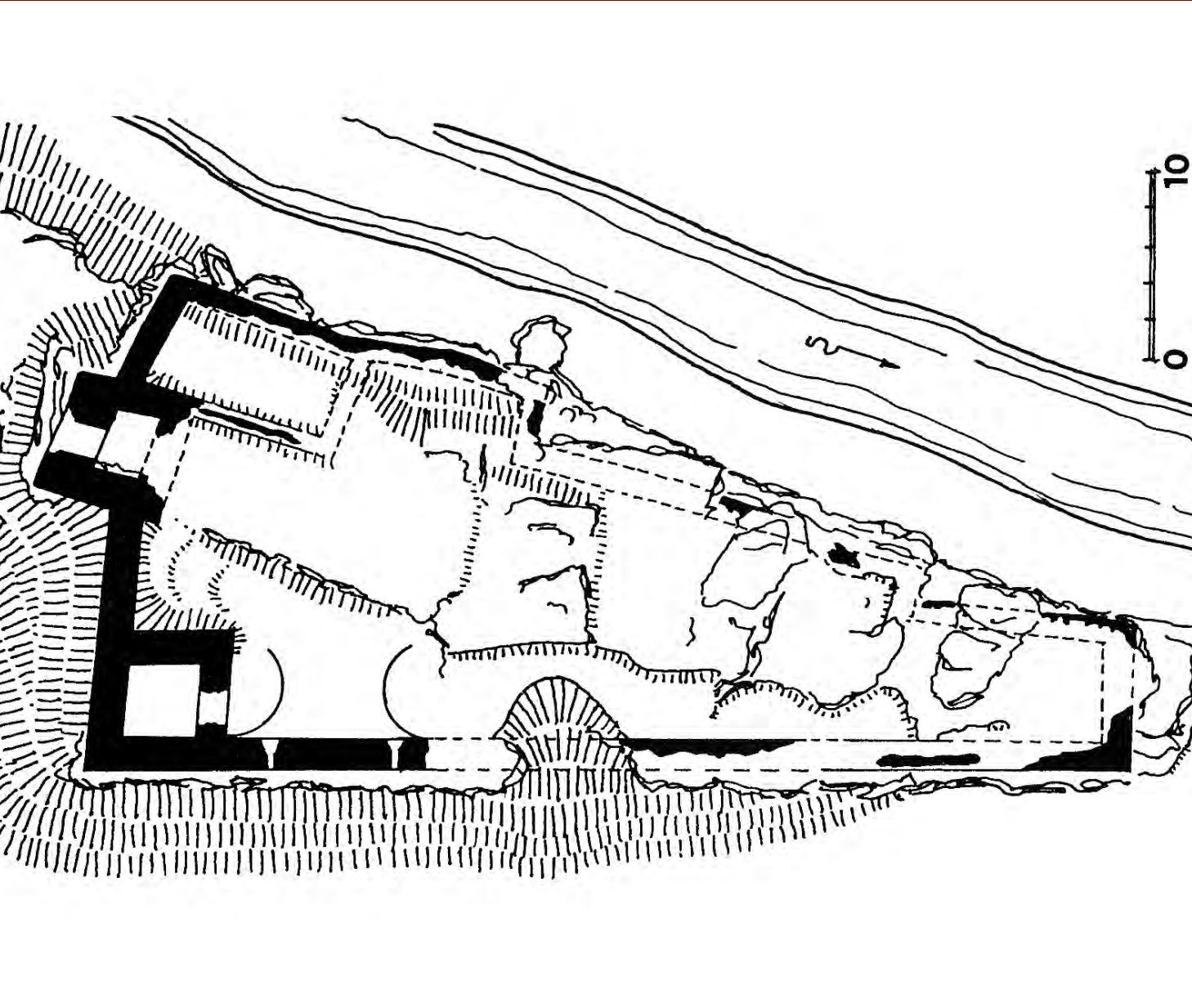

Louzek – půdorysný plán hradu s použitím plánu A. Sedláčka

SOKOLČÍ

Rozvaliny středověkého hradu Sokolčí leží na strmém skalnatém ostrohu nad říčkou Černou pod vrchem Kohout asi 6 km východně od Kaplice ve výšce asi 650 m n. m. Hrad byl založen v průběhu první poloviny 14. století. Poprvé je písemně připomínán roku 1387, kdy jej Beneš z Velešína prodal Oldřichovi z Rožmberka, který jej následně připojil k novohradskému panství. Sloužil snad jako strážný hrádek nad údolím Černé při linecké obchodní cestě. O dalších osudech hradu není více známo, roku 1541 se již uvádí jako pustý. Malý hrad blokové dispozice byl dvojdílný, byl opatřen poměrně rozsáhlým předhradím a hradním jádrem, které se rozkládalo za příkopem. Do hradu se vstupovalo věžovitou branou, napravo od ní stála v nároží čtverhranná věž a na ni byl podél hradby patrně navázán palác. Po další zástavbě již nezůstaly stopy. Do dnešních dnů se dochovaly jen zbytky čtyřhranné věže a paláce, oddělené předhradním valem a příkopem. Hrad představuje menší klasickou ukázkou hradu blokové dispozice, kde obytná věž srůstá s palácovými křídly a dalšími objekty do bloku okolo malého nádvoří.

Majitelem je obec Benešov nad Černou, volný vstup.

Sokolčí – půdorys hradu podle Z. Hefnera

Louzek – palác a věž hradu, r. 2007

Louzek – pohled od západu, litografie, K. Liebscher, poslední čtvrtina 19. století

Louzek – pohlednice, rekonstrukce hradu z doby okolo roku 1430, R. Vojkovský – nakladatelství Putujme

Sokolčí – pohlednice, rekonstrukce hradu z doby okolo roku 1350, R. Vojkovský – nakladatelství Putujme

Sokolčí – vnější líc zdiva paláce, r. 2007

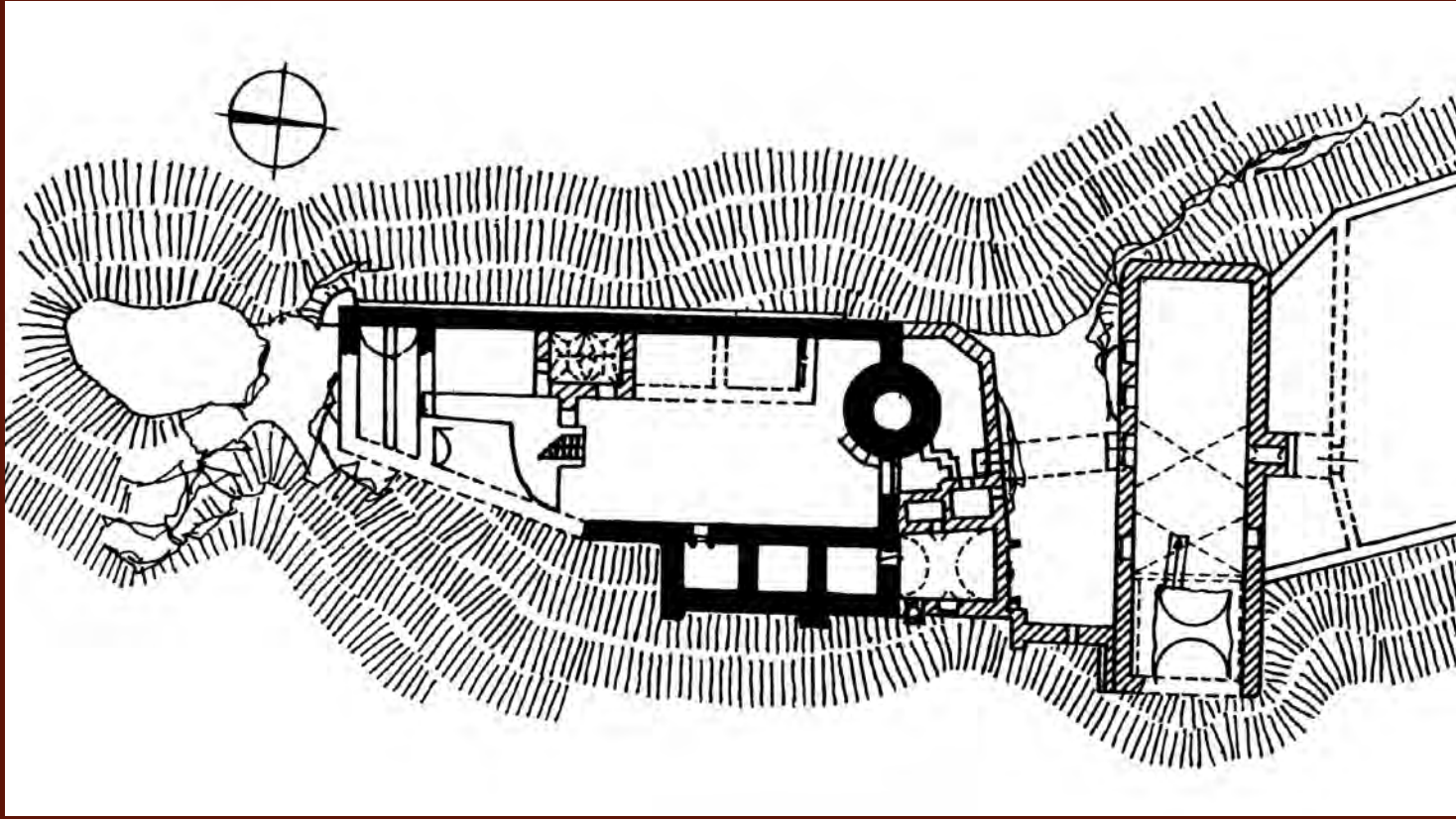

DOBRONICE

Zřícenina na vysokém ostrohu nad řekou Lužnicí 6km severně od Bechyně. Hrad vznikl patrně na počátku 14. století a do roku 1418 byl sídlem vladýků z Dobronic. Roku 1459 se stal majetkem Vítů ze Rzávěho, kteří hrad na počátku 16. století pozdně goticky přestavěli. Roku 1691 získali Dobronice opařanští jezuité, kteří jej až do roku 1727 užívali jako letní sídlo. Po zrušení řádu byl hrad opuštěn a ponechán svému osudu.

Dispozice hradu byla dvoudílná. V čele jádra stojí okrouhlý bergfrit, za ním se rozkládá lichoběžníkové nádvoří, uzavřené příčným palácem. Druhý trojprostorový palác ležel při východní hradbě ve svahu nad řekou a tvořil zároveň část čela jádra hradu. Při přestavbě hradu na počátku 16. století vyplnil celou západní stranu nádvoří další palác s místnostmi zaklenutou skřípkovou klenbou. Nově byl upraven vstup do hradu a směrem k předhradí vznikl obdélný „přední zámek“ se zaoblenými nárožími. Starší fáze hradu je ukázkou rozvíjení bergfritového typu hradu, přestavba pak je dokladem postupné přeměny pevnosti v rezidenční sídlo.

Majitelem je Panství Bechyně SE, zpoplatněný vstup.

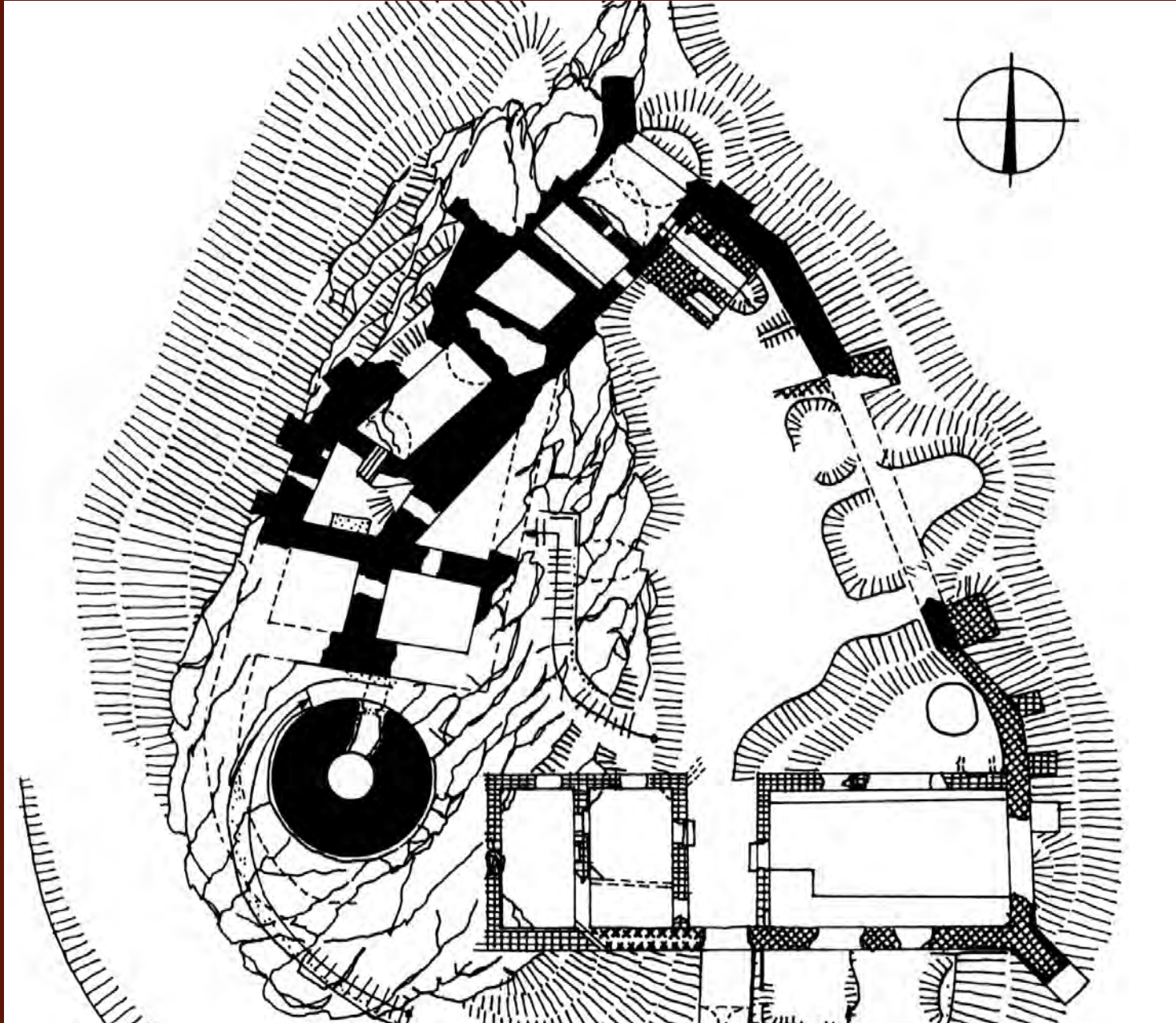

Dobronice – půdorys hradu podle D. Menclové, černé zdivo z počátku 14. století,, šrafované zdivo z 16.století

ŠELMBERK

Rozsáhlé zříceniny hradu na ostrohu nad údolím Blanice 2km severovýchodně od Mladé Vožice. Hrad – poprvé připomínaný roku 1318 – byl založen příslušníky rodu Buziců, kteří se po něm psali ze Šelmberka a drželi jej až do počátku 15. století. Vystavěn byl na půdorysu trojúhelníka. Jeho západní stranu tvořil úzký skalnatý hřeben s okrouhlým bergfritem v čele. Zbývající plochu hřebene pokrýval půdorysně i výškově komplikovaný palác. Dispozici uzavírala hradba kolem trojúhelného nádvoří, ležícího u paty skály. Původní dispozice hradu byla v období pozdní gotiky rozšířena o rozměrný palác, postavený na místě obvodové hradby v jižním čele jádra hradu. Upraven byl i původní palác a bergfrit, který byl zvýšen o patro. V první polovině 16. století proběhla rozsáhlá renesanční přestavba, při které bylo na místě pozdně gotického paláce vystavěno renesanční křídlo s průjezdem a příčným křídlem. Koncem 16. století hrad ztratil rezidenční funkci a v průběhu 17. století zpustl. Na sklonku 18. století se věž dočkala romantizující úpravy a okolí bylo parkově upraveno. Šelmberk představuje názornou ukázkou rozvíjení hradu bergfritového typu, směřující ke zvýraznění obytné funkce. Hrad je dnes součástí *Historicko řemeslné vzdělávacího centra Šelmberk* provozovaného sdružením *Danar*.

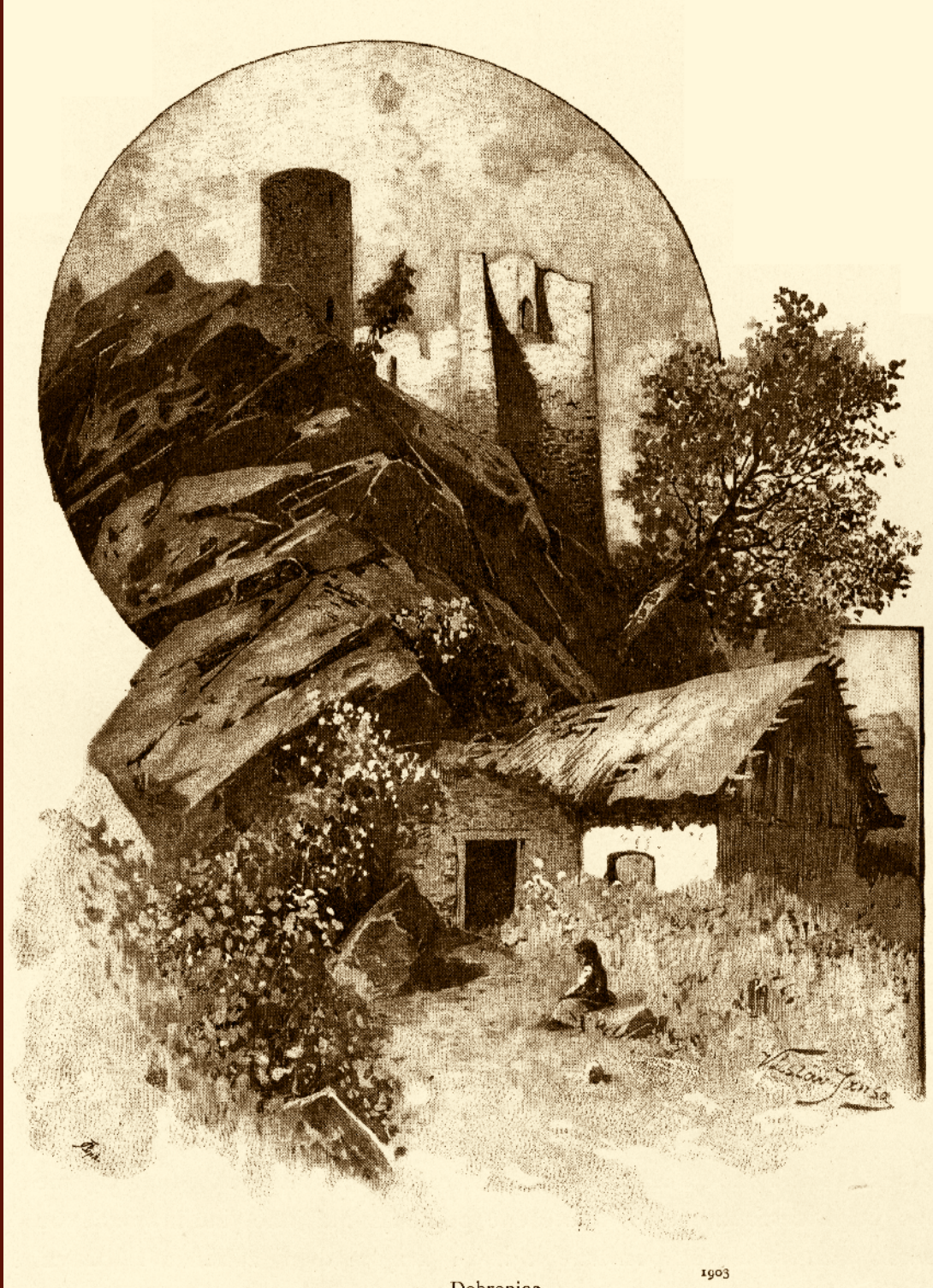
Majitelem je město Mladá Vožice, zpoplatněný vstup.

Šelmberk – terénní náčrt hradu podle J. Pešty, černé zdivo z 1. poloviny 14. století, šikmo křížkované pozdně gotické zdivo, kolmo křížkované renesanční zdivo

Dobronice – celkový pohled od jihovýchodu, r.2014

Dobronice – pohled na hrad, akvarel, Václav Jansa, konec 19. století

Dobronice – pohlednice, rekonstrukce hradu z doby okolo roku 1550, R. Vojkovský – nakladatelství Putujme

Šelmberk – jádro hradu od jihu, r.2014

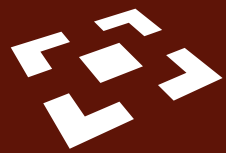

Šelmberk – hrad od jihu, kresba, Jan Willenberg, počátek 17. století

Šelmberk – pohlednice, rekonstrukce hradu z doby okolo roku 1600, R. Vojkovský – nakladatelství Putujme

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISTĚ
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

KOZÍ HRÁDEK

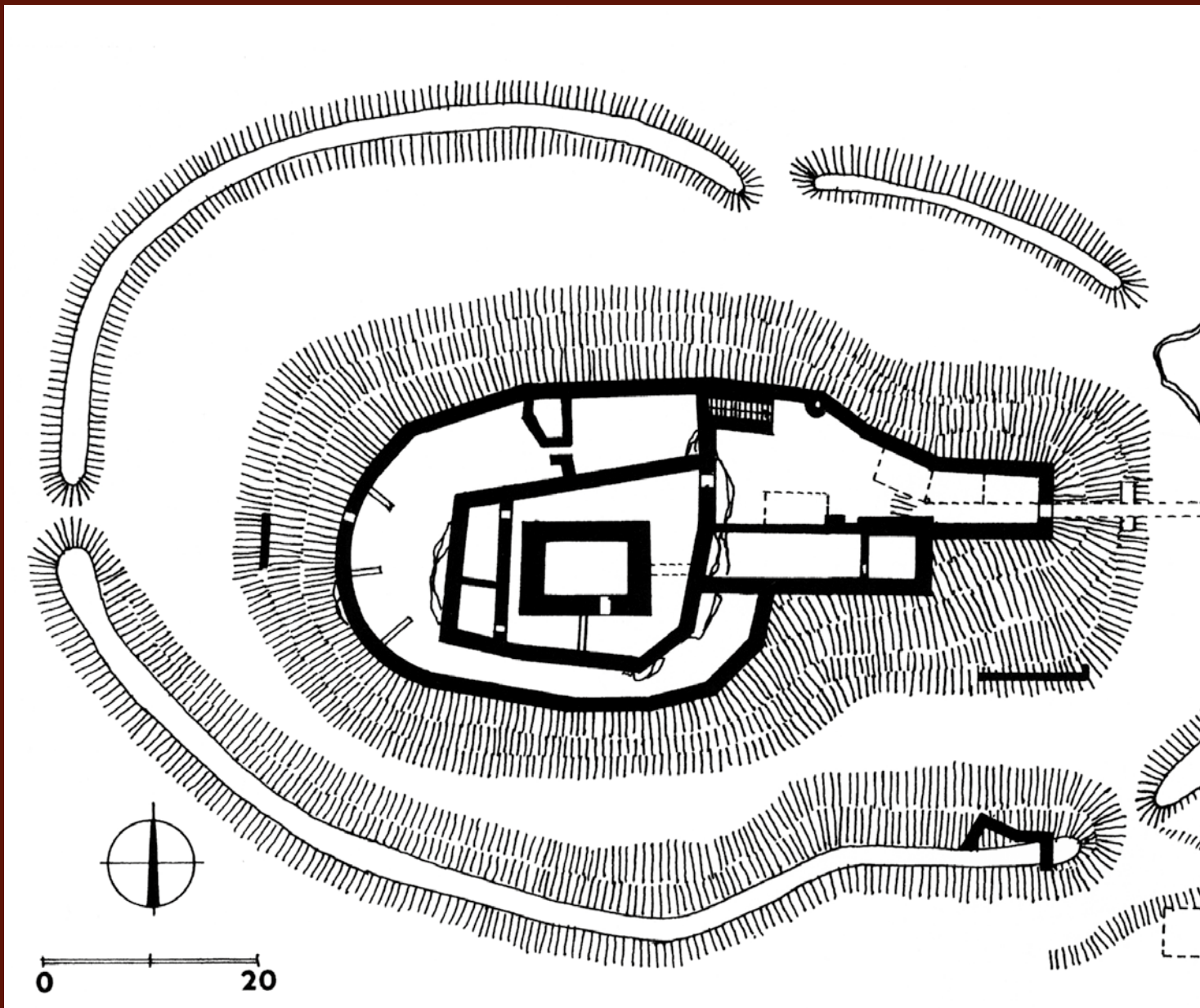
Zřícenina gotického hradu Kozí Hrádek leží na nevysokém ostrohu na levém břehu Kozského potoka, 2,5 km východně od Sezimova Ústí. V pramenech se hrad poprvé připomíná roku 1377, kdy byl v majetku Vlčka z Kozího. Od roku 1406 se stal hrad sídlem Viléma z Újezda, jehož synové zde v letech 1412–1414 hostili mistra Jana Husa. Ten zde vytvořil některá svá díla a kázal lidem v okolí. O osudech hradu za husitských válek se nedochovaly žádné zprávy. Zaniknul pravděpodobně po požáru v roce 1438 při jihočeském tažení rakouského vévody Albrechta. V roce 1542 je uváděn již jako pustý. Zbytky zaniklého hradu odkryl v letech 1899–1929 místní učitel Josef Švehla.

Rozměrově nevelký oválný hrad měl dvoudílnou dispozici, byl obklopený hlubokým vodním příkopem a ze tří stran i hlíněným valem s dřevěnou palisádou. Opevnění formou parkánu obíhalo vnitřní hrad, který byl tvořen dominantní obytnou hranolovou věží. V hradním areálu se nacházely též hospodářské a provozní objekty, včetně kruhové kamenné studny. Z původních hradních objektů se dochovaly jen nevysoké zdi.

Majitelem je město Sezimovo Ústí, zpoplatněný vstup.

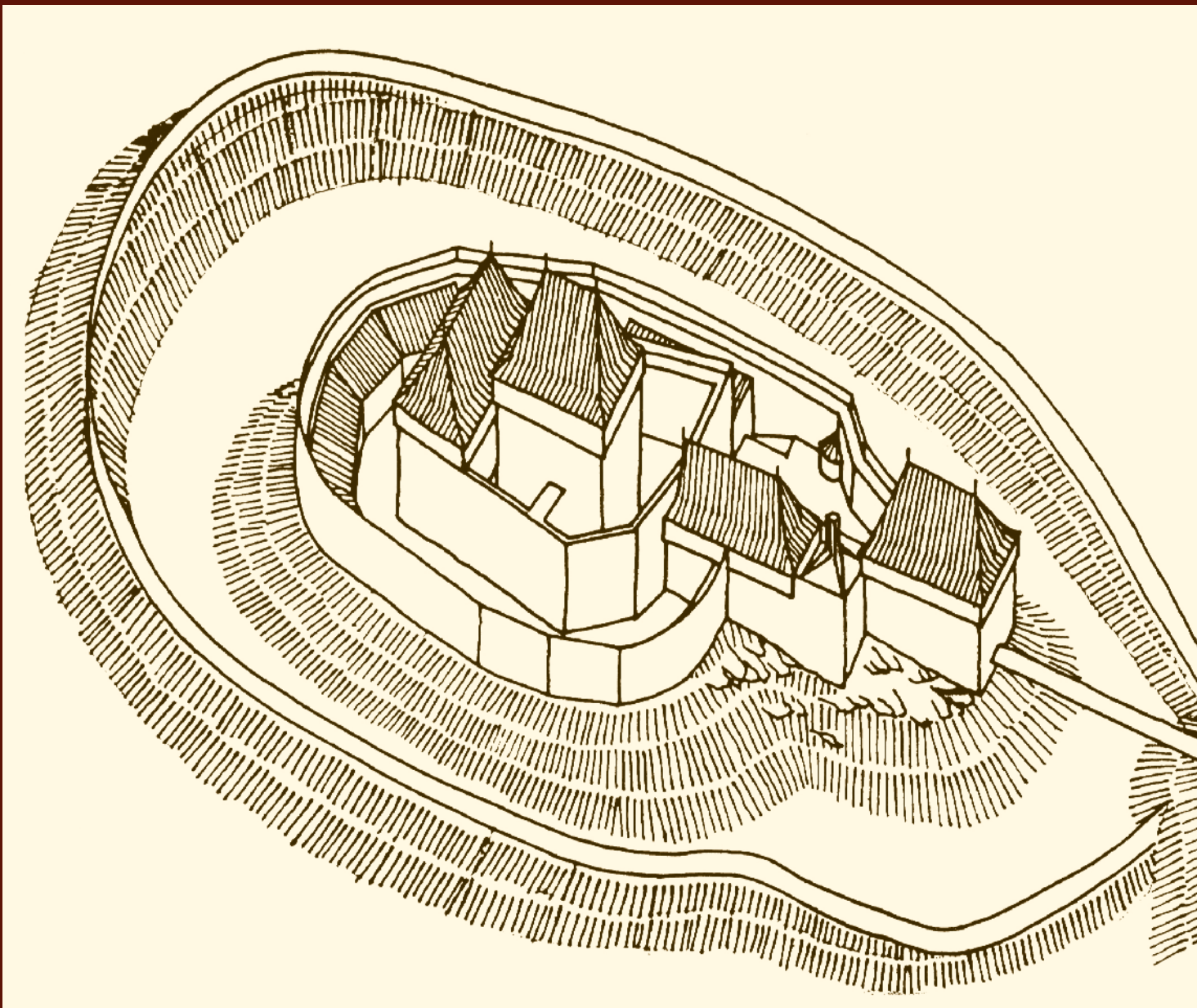
Kozí Hrádek – letecký snímek hradu, zdroj: <http://cs.wikipedia.org>

Kozí Hrádek – půdorysný plán hradu podle J. Švehly

Kozí Hrádek – jádro hradu od jihu, r. 2014

Kozí Hrádek – pokus o hmotovou rekonstrukci hradu podle D. Menclové

PŘÍBĚNICE A PŘÍBĚNIČKY

Zřícenina hradu Příběnice se nachází na zalesněné ostrožně nad levým břehem řeky Lužnice, 4 km severozápadně od Malšic. Na ostrožně na protější straně řeky pak jsou nepatrné pozůstatky menšího hradu Příběničky. Oba hradu spolu s latránem vytvářely opevněný sídlištní celek spojený mostem.

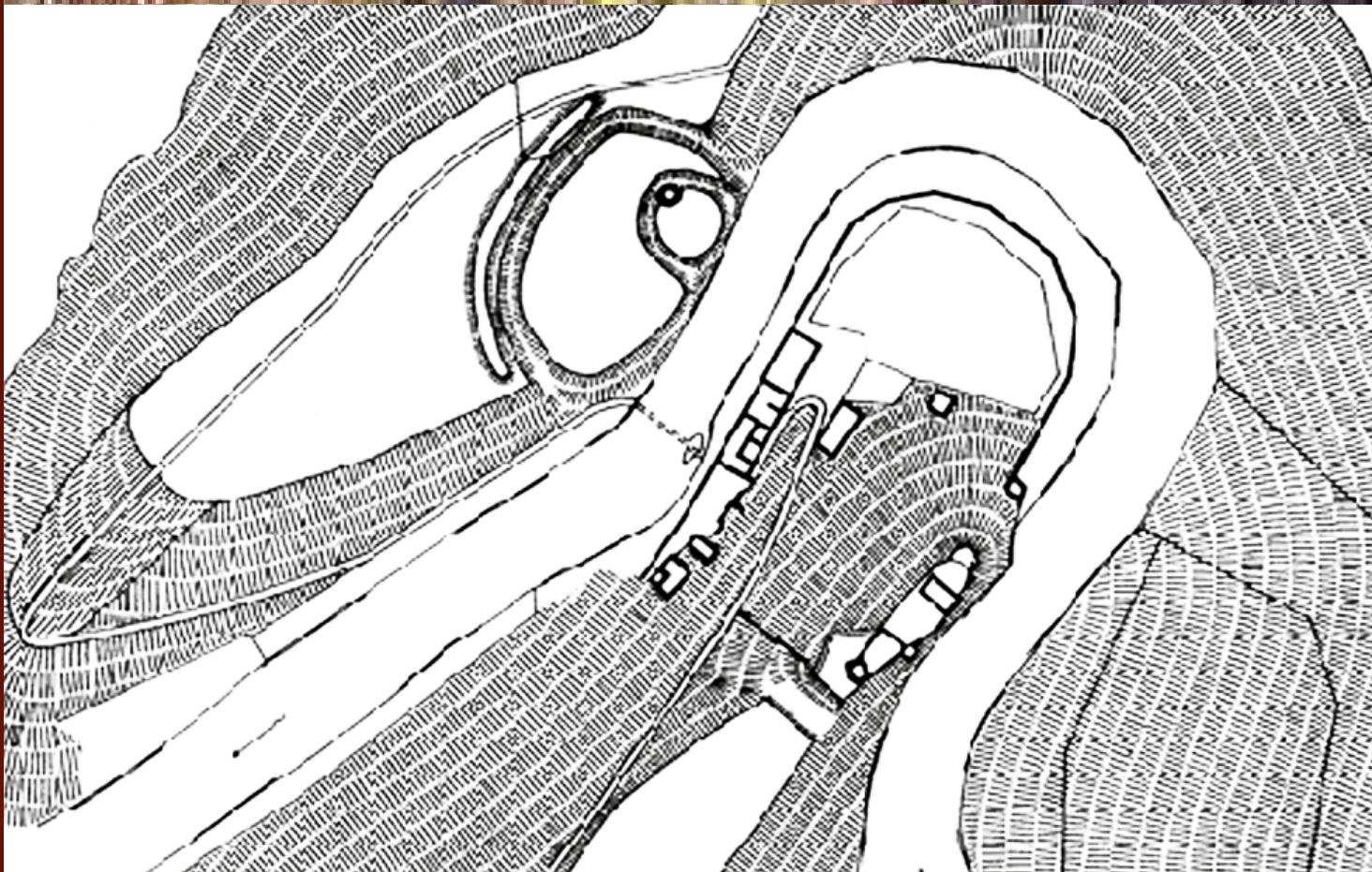
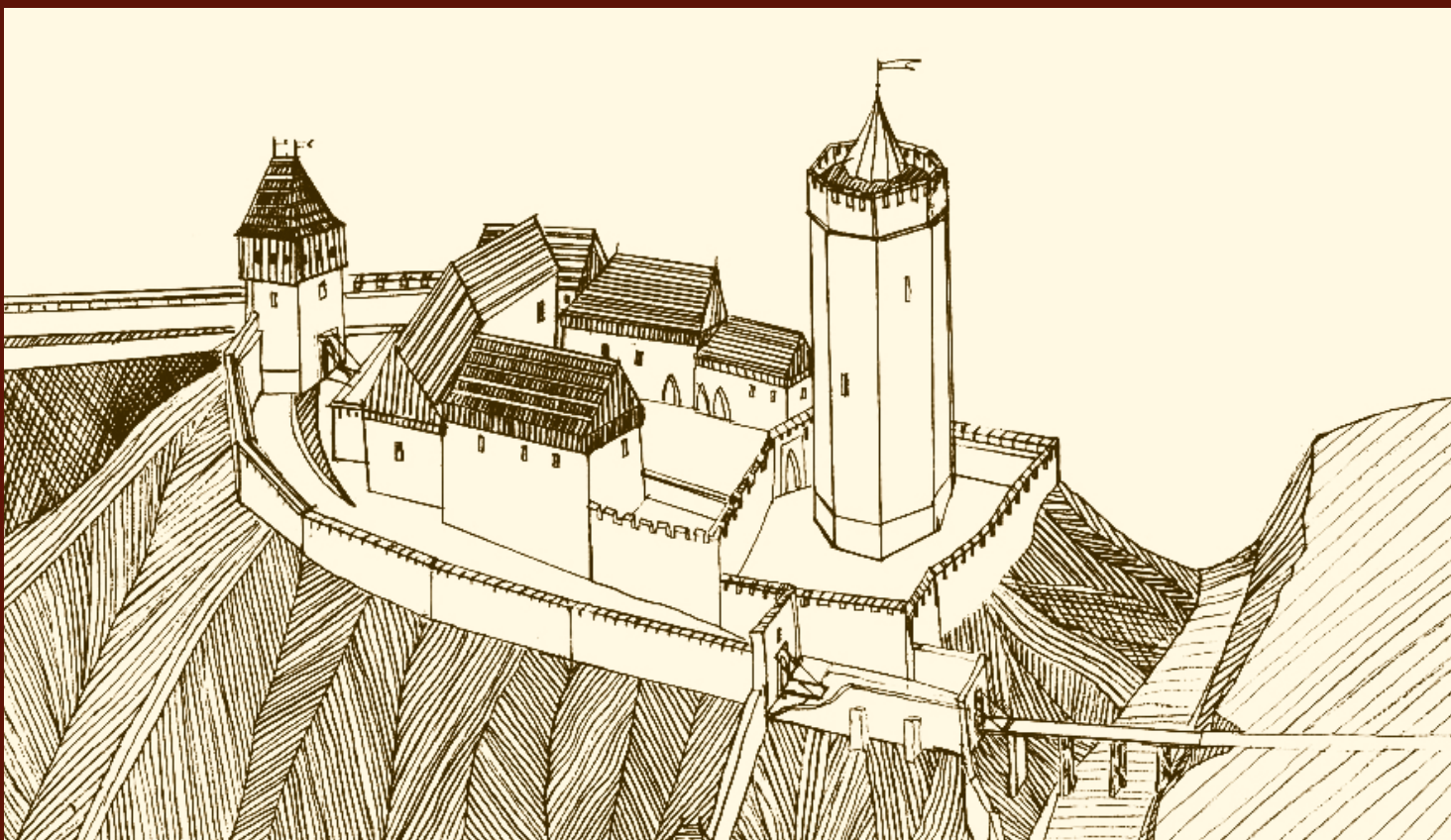
První písemné zmínky o hradu Příběnice pocházejí z roku 1243, kdy náležel Vítkovi z Prčic a jeho bratru Vokovi. V rukách jejich potomků hrad zůstal téměř po celou dobu své existence. Hrad byl pravděpodobně stavebně dokončen v prvé polovině 14. století za Petra z Rožmberka, kdy vznikla i kaple. Vybudování druhého hradu Příběničky se datuje na přelom 13. a 14. století a do psané historie vstupuje rovněž v rukách Vítkovců.

Koncem roku 1420 oba hradu dobyli táborští husité. Roku 1437 došlo k dohodě mezi Oldřichem z Rožmberka a tábořskou obcí, na jejímž základě byly Příběnice, Příběničky i latrán zbořeny.

Hrad Příběnice tvořilo obdélné jádro, přístupné z předhradí přes opevněný příkop s valem a uzavřené čtyřmi palácovými křídly s kaplí a s osmibokou věží v čele. Dispozici hradu doplňovalo podhradí – latrán ležící na břehu Lužnice. Hrad Příběničky byl tvořený oválným hradním jádrem s bergfřitem a palácem, předhradím, příkopem obloukovitého tvaru a šíjovou fortifikací.

Z Příběnic, kdysi jedné z nejimpozantnějších hradních staveb středověkých Čech, zůstal zachován zbytek původní osmiboké věže, základy paláce, předhradí a valy s příkopy a výrazné stopy po latránu. Z hradu Příběniček se dochovalo pouze výrazné reliéfní modelování, nepatrné zbytky zdí, val a příkop.

Oba dvě zříceniny jsou v soukromém vlastnictví, vstup volný.

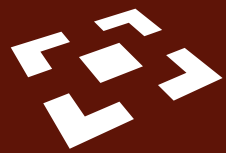

Příběnice – rekonstrukce hradu podle D. Menclové, kreslil J. Hefman (nahore), torzo velké polygonální věže, r. 2014 (uprostřed) a celkový situační plán hradu Příběnice s latránem a hradu Příběničky podle A. Sedláčka (dole)

Příběničky – blok zdíva bergfritu v jádře hradu, r. 2014

NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV

ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVÍŠTĚ
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

KUNŽVART

Kunžvart je zřícenina šumavského pohraničního hradu. Nachází se na východním výběžku hory Strážný, zhruba 1,5 km od stejnojmenné obce a patří svou nadmořskou výškou 1033 m n. m. k nejvýše položeným hradům v České republice. Královský strážní hrad, vybudovaný nedaleko zemské hranice k ochraně Zlaté stezky, byl pojmenován příznačně Königswarte (Královská stráž). Vznik hradu je datován pravděpodobně na počátek 14. století, poprvé se v písemných pramenech ale připomíná až v roce 1359, kdy patřil pánům z Janovic, sídlícím v nedalekém Vimperku. V první polovině 16. století se zde již nebydlelo, hrad byl opuštěn a v roce 1547 o něm zprávy hovoří jako o pustém.

Jádrum hradu byla hranolová obytná věž na vrcholu skalního bloku. Areál vymezoval příkop vylámaný ve skále na západní straně. Nejlépe dochovanou částí hradu je 15 m vysoká, původně obytná věž z řádkového zdiva. Kromě věže zde nejsou patrné a ani doloženy pozůstatky žádných dalších objektů či obvodového opevnění. Kunžvart je klasickou ukázkou jednoduchého hradu donjonového typu.

Správcem je Národní park Šumava, vstup volný.

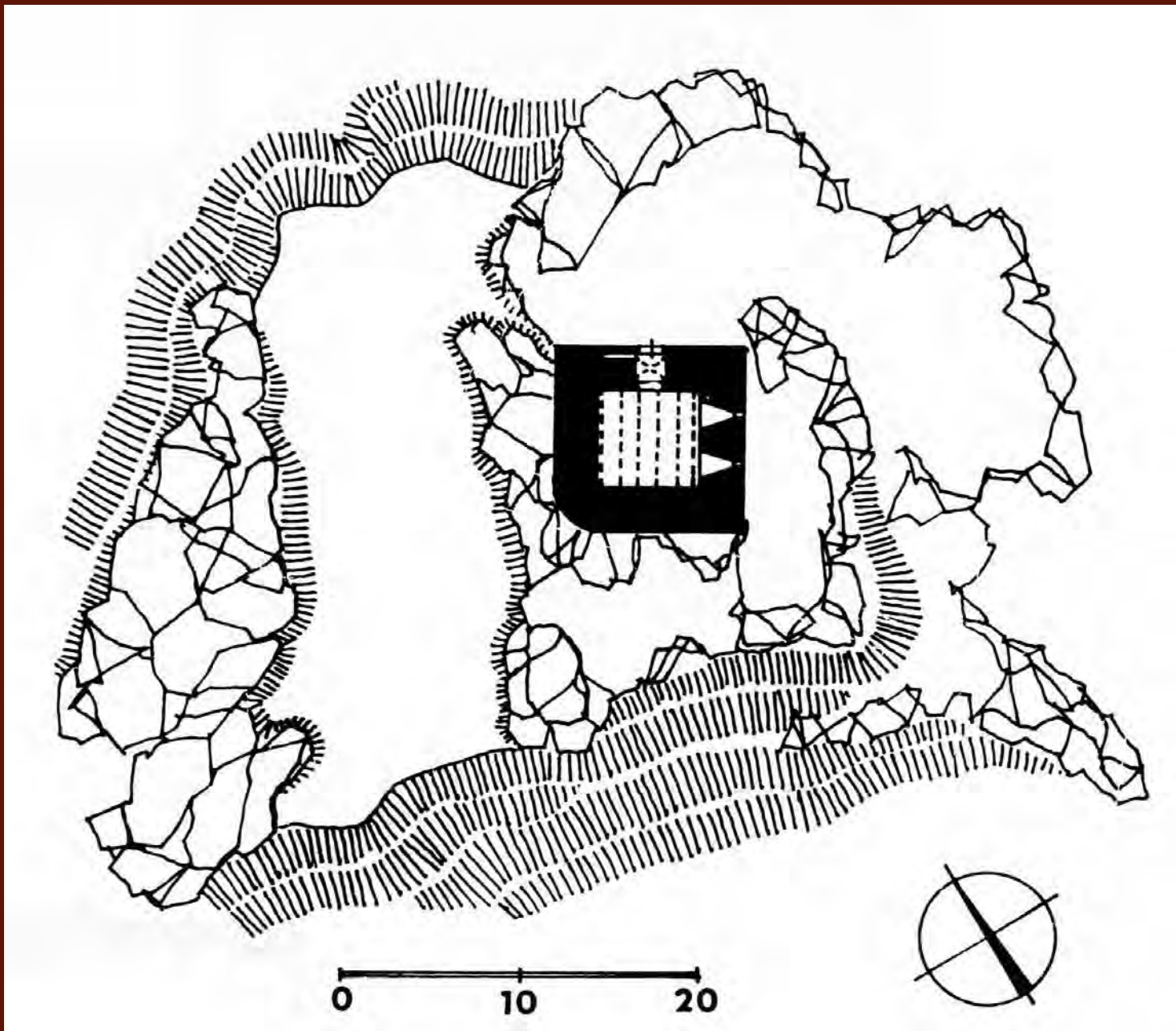
Kunžvart – jihovýchodní stěna donjonu, r. 2007

Kunžvar – interiér věže, r. 2007

Kunžvart – pohled na hranolovou obytnou věž, rytina, F. A. Heber, 40. léta 19. století

Kunžvart – půdorysný plán hradu podle D. Menclové

OSULE

Hrad nechal zřejmě založit Přemysl Otakar II., který chtěl při Zlaté stezce vybudovat opěrný bod královské moci mezi okolními državami Vítkovců. Po jeho smrti byla stavba zastavena a Vitějovice postupně přešly do rukou několika šlechtických majitelů. V roce 1344 získali hrad Rožmberkové a nejpozději v této době došlo k jeho částečné demolici. Noví majitelé se obávali možného zneužití jeho obranných možností. Pobořen byl podkopáním zdiva a následným stržením. Název Osule, poprvé doložený roku 1379, označoval již zříceninu.

Dispozice hradu na vrcholu kopce západně od Vitějovic byla dvojdílná, na vstupní straně hradbu protínala mohutná okrouhlá věž, analogická stavba se nacházela na protější straně. Nádvoří ze všech stran obklopovala palácová křídla. Do dnešních dnů se zachovaly značně zarostlé zbytky zdiva paláce a spodní části kruhových věží.

Osule je cennou ukázkou nedostavěného královského hradu s obvodovou zástavbou, na které je možno vidět postup výstavby i boření objektu.

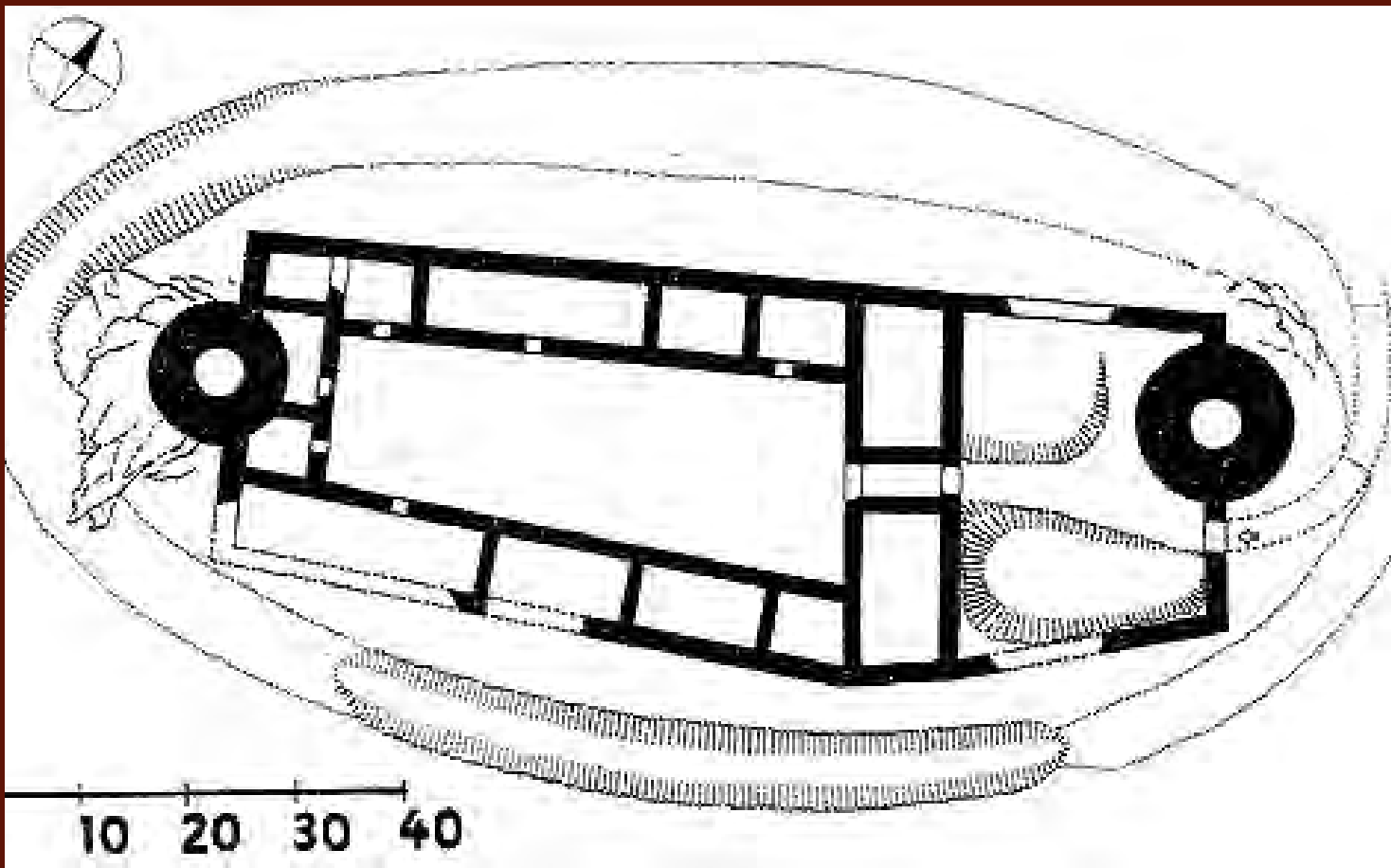
Správcem jsou Lesy České republiky, vstup volný.

Osule – severní věž od jihozápadu, r. 2006

Osule – rekonstrukce hradu, vizualizace Josef Skočný, r. 2012

Osule – půdorys hradu podle J. Anderleho a V. Švábka

